

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

Άσπεργκερ και Χιούμορ

Πτυχιακή Εργασία

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Σοφία Τριλίβα

Φοιτητής: Γιώργος Μηλιώτης, (2740)

Ημερομηνία: 16.03.2014

ΡΕΘΥΜΝΟ 2014-2015

Υπεύθυνη Δήλωση : Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της βιβλιογραφικής ανασκόπησης και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην ανασκόπηση. Επίσης, έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η εργαστηριακή αναφορά προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος σπουδών του Τμήματος Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης.

Ευχαριστίες

Και κάπως έτσι φτάσαμε στις ευχαριστίες. Για να ολοκληρωθεί η συγκεκριμένη πτυχιακή χρειάστηκε πολύ δουλειά, αποφασιστικότητα απέναντι σε αντιξοότητες και τύχη σε μερικά σημεία, αλλά αυτό το οποίο συνέβαλε περισσότερο στην ολοκλήρωση της είναι η ηθική στήριξη από το φιλικό και συγγενικό περιβάλλον. Πρώτα πρώτα θέλω να ευχαριστήσω την Σ. Τριλίβα, καθηγήτρια και επόπτρια μου, για τις πολύτιμες συμβουλές και την καθοδήγηση που μου προσέφερε όλον αυτόν τον καιρό, τον Άγγελο Πατρινόπουλο, συμφοιτητή και πολύ καλό φίλο μου για την στήριξη του και την οικογένεια μου για την εμπιστοσύνη που μου έδειξαν. Ακόμα, θέλω να ευχαριστήσω, όσους με μετέφεραν στην βιβλιοθήκη 5 λεπτά πριν κλείσει για να πάρω ένα και μόνο βιβλίο, όσους με παρέπεμψαν σε κάτι που άκουσαν ή σε κάτι που διάβασαν σχετικό με το θέμα της πτυχιακής και όσους με παρακάλεσαν να τους την αφιερώσω μόλις την τελειώσω.

Περιεχόμενα

Μέρος πρώτο: Σύνδρομο Asperger

1) Τι είναι το Σύνδρομο Asperger;	7
1.2) Συνοπτική ιστορία του Συνδρόμου Asperger	
2) Χαρακτηριστικά του Συνδρόμου Asperger	9
α) κοινωνικές εκπτώσεις	10
β) μη λεκτική επικοινωνία	11
γ) βλεμματική επαφή	11
δ) αναγνώριση των εκφράσεων του προσώπου	11
ε) ενσυναίσθηση	13
στ) γλωσσικές εκπτώσεις	14
ε) κοινωνική φαντασία	17
στ) κινητικές δυσκολίες	18
ζ) αισθητική ευαισθησία	19
η) μίμηση	21
3) Θεωρίες για το σύνδρομο Asperger	23
Θεωρία του Νου	23
Θεωρία κεντρικής συνοχής	26
Θεωρία Εκτελεστικών λειτουργιών	29

• Μέρος 2ο	
• 1)Χιούμορ	33
• Εξελικτική σημασία του χιούμορ	34
• Νευροψυχολογικά στοιχεία του χιούμορ	38
○ 2) Θεωρίες για το Χιούμορ	40
• Θεωρία των Χυμών	41
• Θεωρία Ανωτερότητας	42
• Θεωρία Διέγερσης-απελευθέρωσης έντασης	43
• Θεωρία Ασυμφωνίας-Ασυμβατότητας	45
• 3) Επιθετικό Χιούμορ και Asperger	47
▪ Αναπτυξιακά στάδια Χιούμορ	49
▪ Είδη Χιούμορ	50
▪ Διδαχή του Χιούμορ	53
• 4) Επίλογος	56
• 5) Βιβλιογραφία	58

Περίληψη

Η συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία αποτελεί μια κριτική ανασκόπηση στην παρούσα βιβλιογραφία, με αφορμή την επιστημονική σκέψη ότι "Τα άτομα που έχουν διαγνωστεί με Σύνδρομο Asperger έχουν ελλειμματική αίσθηση του χιούμορ". Έτσι σκοπός της συγκεκριμένης ανασκόπησης είναι να τονίσει τις θεωρίες γύρω από το συγκεκριμένο θέμα, να αναδείξει όλες τις πτυχές κάθε θέματος ξεχωριστά και στο τέλος να επισημάνει όλα τα προβλήματα που συναντήθηκαν. Κατά αυτόν τον τρόπο η προσοχή εστιάστηκε αρχικά στο τι ακριβώς είναι το σύνδρομο Asperger. Τονίζοντας όλα τα ιστορικά στοιχεία που το αφορούν, καθώς και την καθιέρωση του σαν ξεχωριστή από τον Αυτισμό αναπτυξιακή διαταραχή. Ακόμα επισημάνθηκαν όλα τα συμπτώματα και οι έρευνες που έγιναν πάνω σε αυτά, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στις κοινωνικές δυσκολίες που το συνοδεύουν. Ακόμα αναφέρθηκαν θεωρίες όπως η θεωρία του Νου, η θεωρία κεντρικής συνοχής και η θεωρία εκτελεστικών λειτουργιών και τονίστηκε πως οι ελλείψεις σε αυτές εξηγούν πολλά από τα συμπτώματα των ατόμων Asperger ειδικότερα, αλλά και την αίσθηση του χιούμορ ειδικότερα.

Στη συνέχεια ορίστηκε το χιούμορ και αναλύθηκε η σημασία του. Επίσης, παρουσιάστηκαν οι κυριότερες θεωρίες που προσπάθησαν να το περιγράψουν και εξηγήθηκε το πως συνδέονται αυτά τα δύο μεγάλα κεφάλαια του Asperger syndrome και του Χιούμορ, καθώς και οι επιπτώσεις αυτής της σύνδεσης. Πέρα από τις προφανείς προεκτάσεις που αφορούν την υγεία, εξηγήθηκε ότι η αναγνώριση και χρήση του χιούμορ επηρεάζει και την κοινωνική προσαρμογή ενός ατόμου και δόθηκε έμφαση στην θυματοποίηση που αντιμετωπίζουν όσοι υστερούν στο χιούμορ. Τέλος, προτάθηκαν κάποιοι τρόποι με τους οποίους μπορεί να επιτευχθεί η εκμάθηση του χιούμορ και η εξάσκηση των τεχνικών του, αφού πρώτα αναφέρθηκαν εκτεταμένα τα είδη και οι τρόποι με τους οποίους μπορεί να επιτευχθεί το γέλιο.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

1) Τι είναι το Σύνδρομο Asperger;

Συνοπτική ιστορία του συνδρόμου Asperger

Το σύνδρομο Asperger επισημάνθηκε για πρώτη φορά το 1944 από τον Αυστριακής καταγωγής παιδίατρο Hans Asperger (1906-1980), στον οποίο οφείλει και την ονομασία του. Από τότε έχει προβληματίσει και συναρπάσει πολλούς ερευνητές, για αυτό και άλλωστε αποτελεί αναπόσπαστο ερευνητικό πεδίο μελέτης όλα αυτά τα χρόνια μέχρι και σήμερα (Wolff, 2003). Ενδιαφέρον μάλιστα παρουσιάζει το γεγονός ότι εντοπίστηκε σχεδόν ταυτόχρονα με τον κλασικό Αυτισμό, αφού μόλις ένα χρόνο νωρίτερα ο επίσης Αυστριακός Leo Kanner (1894-1981) ο οποίος εργαζόταν ανεξάρτητα , περιέγραψε αυτό το παρόμοιο σύνδρομο.

Συγκεκριμένα για τον Hans Asperger, όπως πληροφορούμαστε από την βιογραφία του που εξέδωσε η Colin, 2006, "γεννήθηκε στην Βιέννη το 1906 από αγροτική οικογένεια και ήταν ο μεγαλύτερος από άλλους δύο γιους". Από πολύ μικρός παρουσίασε μάλιστα κάποια χαρακτηριστικά που μέχρι και σήμερα προβληματίζουν, για το αν επιδείκνυε και ο ίδιος τη συμπτωματολογία του συνδρόμου Asperger. Αυτό γιατί, ήταν πολύ μοναχικό παιδί με μεγάλη δυσκολία στο να κάνει φίλους. Ακόμα εμφανίζονταν εξαιρετικά "αδέξιος" σε όλη τη ζωή του όσον αφορά τις κινητικές του ικανότητες και έκανε συχνές αναφορές στον εαυτό του , σαν να μιλούσε για ένα τρίτο πρόσωπο. Ένα ακόμα στοιχείο που προσθέτει ενδείξεις για τη συγκεκριμένη θεωρία είναι ότι μονοπωλούσαν το ενδιαφέρον του συγκεκριμένα θέματα, με τα οποία καταπιανόταν με ζήλο και αφοσίωση. Ήδη από την πρώιμη παιδική ηλικία γνώριζε πολλά γύρω από γλωσσολογικά θέματα και συγκεκριμένα αναφερόταν σε όλη τη ζωή του σε γνωμολογικές φράσεις του εθνικού ποιητή της Αυστρίας Franz Grillprazer.

Μεγαλώνοντας, το ενδιαφέρον του εστιάστηκε στα άτομα που μελέτησε με το συγκεκριμένο σύνδρομο, στα οποία παρείχε βαθιά και υποστηρικτική φροντίδα (Lyons & Fitzgerald, 2007).

Όσον αφορά το έργο του, σπούδασε ιατρική στην Βιέννη και στην ίδια πόλη έκανε πρακτική εκπαίδευση, ως παιδίατρος. Το 1932 ανακηρύχτηκε διευθυντής του τμήματος παιδαγωγικού παιχνιδιού της πανεπιστημιακής κλινικής παιδών, στη Βιέννη (Baron-Cohen & Klin, 2006). Σταθμός στο έργο του αποτέλεσε μια δημοσίευση την οποία εξέδωσε το 1944 με τίτλο "*Η αυτιστική ψυχοπαθολογία στην παιδική ηλικία*" / "*Die Autistischen Psychopathen*" im Kindesalter στο οποίο περιέγραφε μια συγκεκριμένη συμπεριφορά, την οποία παρατήρησε από κοινού σε 4 αγόρια που επέβλεπε στο νοσοκομείο και την ονόμασε Αυτιστική Ψυχοπάθεια. Ονόμασε μάλιστα τα παιδιά αυτά "μικρούς καθηγητές" λόγω του εξειδικευμένου λεξιλογίου τους και των εμπλουτισμένων γνώσεων τους πάνω σε ένα συγκεκριμένο θέμα που τους ενδιέφερε (Asperger, 1944 ; Frith, 1991). Θα μπορούσε να ειπωθεί, ότι αντιμετώπιζε το συγκεκριμένο σύνδρομο με μια θετική οπτική, αφού ήταν πεπεισμένος ότι λόγω των συγκεκριμένων χαρακτηριστικών που είχαν κοινό τα παιδιά με Asperger, όσον αφορά τις εξειδικευμένες γνώσεις τους, το μέλλον τους φάνταζε αρκετά αισίο όσον αφορά τις ακαδημαϊκές τους επιδόσεις. Παρακολούθησε μάλιστα και ένα από αυτά τα παιδιά τον Fritz, V. έως και την ενήλικη ζωή του, στην οποία τον είδε να διαπρέπει ως καθηγητή Αστρονομίας. Ένας ακόμα μεγάλος σταθμός στο έργο του ήταν προς το τέλος του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου, όταν ίδρυσε ένα εκπαιδευτικό ίδρυμα για άτομα με αυτισμό. Το σχολείο αυτό όμως δέχτηκε καταστροφή λόγω των δύσκολων συνθηκών που επικρατούσαν στον πόλεμο και αυτό αποτέλεσε αιτία να χαθεί μεγάλο μέρος της δουλειάς του Asperger και να καθυστερήσει την διάδοση της εργασίας του (Coates, L.)

Το έργο του το οποίο γράφτηκε στα Γερμανικά παρέμεινε για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα γνωστό στην Γερμανική κοινότητα κυρίως, σε αντίθεση με τον Kanner ο οποίος με τις μελέτες του στον αυτισμό έγινε πολύ γρήγορα διεθνώς γνωστός (Wing, 1981). Αναγνωρισμένη είναι η αξία της συμβολής της Wing, 1981 στην μετά θάνατον αναγνώριση του έργου του Asperger και στην αγγλική

κοινότητα, αφού συνόψισε σε ένα επιστημονικό άρθρο της τα ευρήματα του και τα εμπλούτισε με τεκμήρια. Αυτή όμως η οποία όμως έκανε ευρέως γνωστό το σύνδρομο Asperger ήταν η μετάφραση της Frith, 1991 του κειμένου "*Η αυτιστική ψυχοπαθολογία στην παιδική ηλικία*" / "*Die Autistischen Psychopathen*" im Kindesalter, από τα γερμανικά στα Αγγλικά. Έτσι πλέον, ο όρος Σύνδρομο Asperger χρησιμοποιείται ευρύτατα τόσο σε κλινικό όσο και ερευνητικό επίπεδο και έχει εδραιωθεί σε επιστημονικά ψυχιατρικά εγχειρίδια, όπως το DSM-IV και το ICD-10, δημιουργώντας αρκετούς προβληματισμούς ακόμα και σήμερα, για το αν αποτελεί ξεχωριστή κατηγορία από μόνο του, ή αν και ακόμα δεν αποτελεί καν κατηγορία ως διαταραχή (Baron-Cohen & Klin, 2006)

2) Χαρακτηριστικά του συνδρόμου Asperger

Το σύνδρομο Asperger είναι μια ισόβια διάχυτη αναπτυξιακή διαταραχή, η οποία επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο το άτομο αντιλαμβάνεται, επεξεργάζεται και αλληλεπιδρά με τον κόσμο γύρω του. Το συγκεκριμένο σύνδρομο επηρεάζει τα άτομα με πολλούς διαφορετικούς τρόπους και σε ποικίλο βαθμό. Συνοπτικά, χαρακτηρίζεται από κοινωνικές εκπτώσεις και άκαμπτες επαναλαμβανόμενες συμπεριφορές και ενδιαφέροντα που μοιάζουν με αυτές που χαρακτηρίζουν τον Αυτισμό. Ωστόσο, τα άτομα με αυτή τη διαταραχή έχουν συνήθως φυσιολογική νοημοσύνη και κανονική γλωσσική ανάπτυξη. Επιπλέον, το συγκεκριμένο σύνδρομο συνοδεύεται και από κινητική αδεξιότητα και καθυστέρηση στην κινητική ανάπτυξη (McPartland, 2006).

Η αιτία που προκαλεί το συγκεκριμένο σύνολο αντιδράσεων είναι σχετικά άγνωστη, παρόλο που έχουν διεξαχθεί διεθνώς πολλές έρευνες προσπαθώντας να εξακριβώσουν μια γονιδιακή σχέση με το σύνδρομο Asperger. Αυτό που φάνηκε στις συγκεκριμένες έρευνες είναι ότι όντως υπάρχει βιολογική βάση στο συγκεκριμένο σύνδρομο. Υψηλές ακόμη είναι οι πιθανότητες κληροδότησης της συγκεκριμένης αναπτυξιακής διαταραχής στους απογόνους (Klauck, 2006). Επιπλέον, χωρίς να έχει

εξακριβωθεί για ποιον λόγο παρατηρείται το εξής φαινόμενο, σημειώθηκε ότι η εμφάνιση του συγκεκριμένου συνόλου συμπτωμάτων είναι πιο συχνή στα αγόρια από ότι στα κορίτσια σε αναλογία 9 προς 1 (Ehlers & Gillberg, 1993).

Παρόλο που το κάθε άτομο με το συγκεκριμένο σύνδρομο είναι ξεχωριστό και οι ατομικές διαφορές είναι υπαρκτές και έντονες, υπάρχουν κάποιες συγκεκριμένες ομάδες χαρακτηριστικών που είναι κοινές για όλα τα άτομα με Άσπεργκερ. Αυτά τα κοινά χαρακτηριστικά μπορούν να χωριστούν σε τρεις κατηγορίες : κοινωνικές ελλείψεις, γλωσσικές εκπτώσεις και δυσκολία στην φαντασία (Ruggeri, 1988).

Κοινωνικές εκπτώσεις: Μη λεκτική επικοινωνία.

Σχετικά με το κοινωνικό κομμάτι, οι άνθρωποι με το συγκεκριμένο σύνδρομο έχουν μεικτές και ακαθόριστες βλάβες στην κοινωνική αλληλεπίδραση, πράγμα το οποίο οδηγεί σε προβλήματα στην κοινωνική ζωή, στις σχολικές επιδόσεις, στην ικανότητα για παραγωγική εργασία καθώς και στην ανεξαρτησία τους ως ενήλικα άτομα (Nyden et al, 2009). Αρχικά, εμφανίζουν εκπτώσεις στη χρήση μη λεκτικών συμπεριφορών, όπως είναι η οπτική επαφή, οι εκφράσεις του προσώπου, καθώς και στη στάση και τις χειρονομίες του σώματος. Από την άλλη μεριά, τα άτομα τα οποία δεν εμφανίζουν τη συμπτωματολογία του Αυτιστικού φάσματος, έχουν την ευχέρεια να προσαρμόζονται πολύ γρήγορα ή σχεδόν αυτόματα στις πολλές και παράλληλες νοητικές καταστάσεις που λαμβάνουν χώρα σε μια κοινωνική διάδραση. Κατά αυτόν τον τρόπο, παρατηρούν αμέσως τις περιβαλλοντικές ενδείξεις, το βλέμμα του ακροατή, καθώς και τον ήχο της φωνής του και προσαρμόζονται κατάλληλα, ακόμα και όταν συναλλάσσονται κοινωνικά πολλά άτομα μέσα σε μια μέρα και πρέπει να μετακινούνται πολύ γρήγορα ανάμεσα σε διαφορετικές παρέες. Θα λέγαμε πως βρίσκονται σε πλήρη "εναρμόνιση" με το κοινωνικό περιβάλλον τους.

Βλεμματική επαφή.

Όσον αφορά τη βλεμματική επαφή συγκεκριμένα, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι τα άτομα με Asperger έχουν σημαντικές διαφορές όσον αφορά την οπτική παρακολούθηση προτύπων και αντικειμένων, σε σύγκριση με τα τυπικώς ανεπτυγμένα άτομα και ότι " τα οπτικά ερεθίσματα δεν τραβούν την προσοχή τους τόσο έντονα, όσο στα άτομα που δεν ανήκουν στο φάσμα του αυτισμού" (Kaland et al, 2011). Θα λέγαμε πως "δεν μιλούν την γλώσσα των ματιών" όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι Baron-Cohen , Wheelwright &Jolliffe (2010), οι οποίοι στην έρευνα τους τόνισαν ότι υπάρχει ένας φυσικός τρόπος στα άτομα χωρίς αυτισμό να διαβάζουν την κατεύθυνση του βλέμματος ενός άλλου ατόμου και μέσω αυτής να ερμηνεύουν τα κίνητρα του άλλου ατόμου, όπως τι πραγματικά θέλει, σε τι αναφέρεται συγκεκριμένα σε μια συζήτηση, καθώς και τι πιθανότατα ετοιμάζεται να κάνει. Αντίθετα, τα άτομα με αυτισμό δεν μπορούν να αναγνωρίσουν τα κίνητρα, τις σκέψεις και τις επιθυμίες των άλλων ατόμων από την κατεύθυνση των βλεμμάτων τους. Αυτό με τη σειρά του οδηγεί σε προβλήματα στην επικοινωνία, αφού αδυνατούν να αναγνωρίσουν την ειρωνεία, τη μεταφορική χρήση της γλώσσας και τις προθέσεις των άλλων ανθρώπων (Kaland et al, 2011).

Αναγνώριση των εκφράσεων του προσώπου

Σχετικά με τις εκφράσεις του προσώπου σε ένα κοινωνικό πλαίσιο, αξίζει πρώτα να δοθούν κάποια προσδιοριστικά στοιχεία, σχετικά με την φύση του συναισθήματος και πως αυτό αντιπροσωπεύεται στον εγκέφαλο και στο σώμα. Αυτό θα υποβοηθούσε να φανεί καθαρά το πως τα άτομα με Asperger, τα οποία δεν αναγνωρίζουν εύκολα τις συναισθηματικές εκφράσεις, υστερούν στις κοινωνικές σχέσεις τους. Κάποιες θεωρίες, όπως αυτή του Δαρβίνου, θεωρούν ότι οι συναισθηματικές εκφράσεις του προσώπου έχουν βιολογική βάση και είναι πανανθρώπινες (Darwin, 1872). Ακόμα, οι

Ekman & Friesen (1974) υποστήριξαν ότι υπάρχουν 6 βασικά συναισθήματα κοινά για όλους τους ανθρώπους και αυτά τα συναισθήματα συνοδεύονται από κάποιες εκφράσεις του προσώπου που υποδηλώνουν την εσωτερική κατάσταση του σώματος, κατά την βίωση της συγκίνησης. Επιπλέον, τις περισσότερες φορές η αναγνώριση τους δεν συμβαίνει συνειδητά, αφού σε κάθε δεδομένη στιγμή υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός πληροφοριών, πόσο μάλλον σε μια κοινωνική διάδραση, και το μυαλό μπορεί να επεξεργαστεί μόνο συγκεκριμένο αριθμό πληροφοριών συνειδητά (περίπου 126 bits). Έτσι, μόνο σε μια κατάσταση "ψυχολογικής ροής", όπου κανείς βρίσκεται παρόν και σε μεγάλη εγρήγορση θα μπορούσε να επεξεργαστεί συνειδητά τις συναισθηματικές εκφράσεις του προσώπου του συνομιλητή του. Επειδή όμως μιλάμε για ατομικές διαφορές και κάποια άτομα βρίσκονται πιο εύκολα σε συγκέντρωση και εγρήγορση ή ανάλογα με τα κίνητρα τους παρόν σε μια συζήτηση, μπορούν ενδεχομένως να αναγνωρίσουν πιο εύκολα τις συναισθηματικές εκφράσεις και επομένως να αναπτύξουν μεγαλύτερη συναισθηματική νοημοσύνη στις κοινωνικές του διαδράσεις (Csikszentmihalyi, Abuhamdeh & Nakamura, 2005).

Αυτό το οποίο τονίζεται σε όλες τις θεωρίες είναι ότι οι συναισθηματικές εκφράσεις είναι το καταλληλότερο μέσο για τη μετάδοση μη λεκτικών πληροφοριών από άτομο σε άτομο. Αυτό παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον για τα άτομα με Asperger, τα οποία όπως προσημειώθηκε εμφανίζουν εξαιρετική δυσκολία στις μη λεκτικές πληροφορίες. Πιο συγκεκριμένα, σε έρευνα των Grossman et al, 2000 αναφέρεται ότι "τα άτομα με σύνδρομο Asperger μπορούν να καταλάβουν τα σήματα του προσώπου, αλλά έχουν πολύ μικρότερες πιθανότητες να τα αναζητήσουν και να τα χρησιμοποιήσουν στις κοινωνικές τους αλληλεπιδράσεις". Επομένως, μπορούν να ξεχωρίσουν τις συναισθηματικές εκφράσεις, αλλά δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν αυτήν την ικανότητα προς όφελος τους για να κατανοήσουν τα κίνητρα του συνομιλητή τους. Ακόμα, "χρησιμοποιούν αντισταθμιστικές στρατηγικές, κυρίως λεκτικής διαμεσολάβησης, οι οποίες κάτω από ορισμένες συνθήκες μπορεί να τους δημιουργεί συναισθηματικά ελλείμματα". Αυτό γιατί , επικεντρώνονται σε

ένα λεκτικό πλαίσιο για να περιγράψουν ένα συναίσθημα και όχι σε μη λεκτικές πληροφορίες όπως τις εκφράσεις του προσώπου. Έτσι σε ένα σύνθετο κοινωνικό πλαίσιο όπου χρειάζεται να παρατηρούν τόσο λεκτικές όσο και μη λεκτικές εκφράσεις, η συγκεκριμένη προκατάληψη τους για τις λέξεις όταν καλούνται να περιγράψουν ένα συναίσθημα τους φέρνει αντιμέτωπους με αρκετές δυσκολίες, αφού βρίσκουν την συμπεριφορά των άλλων απρόβλεπτη και αγχωτική, καθώς δεν μπορούν να αναγνωρίσουν τα κοινωνικά σήματα και τους άγραφους κανόνες και ως επακόλουθο καταλήγουν να τους προσεγγίζουν με κοινωνικά ακατάλληλους τρόπους. Έτσι, βρίσκουν συχνά τους εαυτούς τους κοινωνικά απομονωμένους, παρόλο που επιθυμούν να βρίσκονται κοντά με άλλα άτομα (Lindner & Rosen, 2006).

Ενσυναίσθηση.

Τα ελλείμματα τους, όμως όσον αφορά το κοινωνικό κομμάτι δεν σταματάνε εδώ, αφού για μια καλή κοινωνική αλληλεπίδραση δεν χρειάζεται μόνο η έκφραση και αναγνώριση των συναισθηματικών εκφράσεων ή όπως θα λέγαμε η αναγνώριση των μη λεκτικών πληροφοριών, αλλά και μια πολύ χρήσιμη ικανότητα η ενσυναίσθηση. Σε αυτό το σημείο είναι χρήσιμο να παρατεθεί ο ορισμός της ενσυναίσθησης από τη Μαλικιώση- Λοΐζου, 2001 κατα τον οποίο ορίζεται ως <<η ικανότητα εμπίωσης της κατάστασης του άλλου>>. Ο Carl Rogers, ο εμπνευστής της προσωποκεντρικής), στην οποία η ενσυναίσθηση κατέχει σημαντική θέση, την ορίζει ως τη δυνατότητα να «αντιλαμβάνεται κανείς το εσωτερικό πλαίσιο αναφοράς κάποιου άλλου με ακρίβεια, με τα συναισθηματικά στοιχεία και νοήματα που ενυπάρχουν σε αυτό, σαν να ήταν εκείνος ο άλλος άνθρωπος, χωρίς όμως να ξεχάσει ποτέ τον όρο “σαν”» (Μαλικιώση-Λοΐζου,2001). Χρησιμοποιώντας νευροφυσιολογικά δεδομένα, η ενσυναίσθηση μπορεί να εξηγηθεί, μέσω του ρόλου των κατοπτρικών

νευρώνων, της αμυγδαλής και του ιπόκαμπου. Συγκεκριμένα, οι κατοπτρικοί νευρώνες εκτυρσοκροτούν κάθε φορά που ένα άτομο εκτελεί κάποια συγκεκριμένη επί σκοπώ κίνηση ή όταν κάποιος παρατηρεί κάποιον άλλον να κάνει την ίδια σκόπιμη κίνηση (Fadiga, Craighero, & Olivier, 2005).

Τα άτομα με Asperger όμως έχουν πολύ μειωμένη την ικανότητα για ενσυναίσθηση. Συγκεκριμένα, μιας και υπάρχουν αρκετά είδη ενσυναίσθησης, όπως θυμική, θεραπευτική κτλ. Τα ελλείμματα των ατόμων με το συγκεκριμένο σύνδρομο πάνω στο κοινωνικό πλαίσιο θα μπορούσε να εξηγηθεί είτε ως αδυναμία στο να βιώσουν συναισθηματικές αντιδράσεις, παρατηρώντας τις εμπειρίες των άλλων, επομένως να μην έχουν ανεπτυγμένη την θυμική ενσυναίσθηση, είτε να μην μπορούν να χρησιμοποιήσουν γνωστικές ικανότητες για να μπορέσουν να καταλάβουν ή να ασπαστούν την ψυχολογική θέση στην οποία βρίσκεται και κοιτάει τα πράγματα ο συνομιλητής τους και επομένως, να είναι πιο αδύναμοι στη γνωστική ενσυναίσθηση (Shamay-Tsoory, 2002). Αυτές οι ελλείψεις τους, δημιουργούν προβλήματα στο κοινωνικό κομμάτι και έτσι δυσκολεύονται να συνάψουν φιλίες, καθώς δεν διαθέτουν τις απαιτούμενες δεξιότητες για να τις δημιουργήσουν και να τις διατηρήσουν. Συχνά μάλιστα "Οι χρόνιες αποτυχίες στο να συνδεθούν με τους άλλους οδηγεί κάποια άτομα με Asperger, να εμφανίσουν συμπτώματα αγχώδους διαταραχής, διαταραχές της διάθεσης και βαριάς μορφής κατάθλιψη, κάτι το οποίο επήγει ψυχιατρικής παρακολούθησης και φαρμακευτικής αγωγής" (Klin, 2006).

Γλωσσικές Εκπτώσεις.

Σε αντίθεση με τον κλασικό αυτισμό, όπου συναντώνται πολύ ισχυρές δυσκολίες σε ολόκληρη την γλωσσική επικοινωνία, τα ελλείμματα στις λεκτικές ικανότητες στα άτομα με σύνδρομο Asperger είναι πιο ήπια. Ακόμα, δεν υπάρχει σημαντική καθυστέρηση από το φυσιολογικό στην ανάπτυξη των

πρώιμων γλωσσικών ικανοτήτων, κατά την βρεφική ηλικία ("απλές λέξεις χρησιμοποιούνται κατά την ηλικία των 2, επικοινωνιακές φράσεις κατά την ηλικία των 3".) (*DSM-IV-TR*, 2000) Παρόλα αυτά, υπάρχουν κάποια ασυνήθιστα στοιχεία στον λόγο των ατόμων με Asperger που παρουσιάζουν κλινικό ενδιαφέρον. Συγκεκριμένα, παρόλο που το λεξιλόγιο τους είναι πλούσιο και εμφανίζουν αυξημένες δεξιότητες στην χρήση του επίσημου λόγου και καλό συντακτικό, εκδηλώνονται περιορισμοί στις γλωσσικές ικανότητες που αφορούν τον διάλογο και πολλές φορές παρουσιάζουν προβλήματα με την προσωδία.

Σχετικά με τον διάλογο, η οποία ίσως και να είναι η ειδοποιός διαφορά του συνδρόμου Asperger από το υπόλοιπο φάσμα, τα άτομα μπορούν να μιλούν ακατάπαυστα για το αγαπημένο τους θέμα, μη καταλαβαίνοντας πότε πρέπει να αλλάξουν θέμα ή να σταματήσουν τη συζήτηση. Ακόμα, παρουσιάζουν υπερβολικό ενθουσιασμό για ένα μόνο θέμα, εστιάζοντας υπερβολικά στη λεπτομέρεια, ενώ επιδεικνύουν ταυτόχρονα εξαιρετική μνημονική ικανότητα στις πληροφορίες που συνδέονται με αυτό. Κατά αυτόν τον τρόπο διακόπτουν τον συνομιλητή τους συνεχώς, μην αφήνοντας του το περιθώριο να σχολιάσει, να διαφωνήσει ή ακόμα και να συμβάλλει στην συζήτηση. Έτσι κάθε τους προσπάθεια για διάλογο, καταλήγει συνήθως σε έναν εκτενέστατο μονόλογο, από τον οποίο πολλές φορές απουσιάζει το συμπέρασμα, οδηγώντας τον συνομιλητή σε αμηχανία και χαρακτηρίζοντας την συζήτηση ως βαρετή (Volkmar & Klin, 1999).

Επίσης, δυσκολεύονται να χρησιμοποιήσουν την προσωδία και τον τονισμό κατά την επικοινωνία, η οποία συμπεριλαμβάνει πολλά περισσότερα από απλές λέξεις. Συγκεκριμένα, σε μια συνομιλία αλλάζει ο ρυθμός, η ένταση, η συχνότητα (pitch) και η ηχηρότητα των λέξεων που χρησιμοποιούνται, για να δηλώσουν διαφορετικά στοιχεία κάθε φορά, αυτό ονομάζεται προσωδία. Έτσι, αυτό σημαίνει ότι άτομα με Asperger, έχουν δυσκολία να κατανοήσουν το πραγματικό νόημα των λεγομένων του συνομιλητή, καθώς και περιορισμούς στο να αναπαράγουν οι ίδιοι διαφορετικά νοήματα μέσω της προσωδίας. Κατά αυτόν τον τρόπο, έρχονται συχνά σε θέση να παρερμηνεύονται τα

λόγια τους και να παραπλανούν τον συνομιλητή τους, ο οποίος μπορεί ακόμα και να προσβληθεί, να μπερδευτεί ή και να πληγωθεί και έτσι να αντιδράσει πολύ αρνητικά απέναντι στο άτομο με Asperger (Rudy, 2010).

Σύμφωνα, με την έρευνα των Schriberg et al (2001) η προσωδία και γενικά οι ικανότητες λόγου μπορούν να χωριστούν σε τρεις κατηγορίες με διαφορετικές δυσκολίες κάθε φορά για τα άτομα με Asperger: Τη γραμματολογική, την πραγματολογική και την σημασιολογική προσωδία. Αρχικά, η γραμματολογικές ελλείψεις στην προσωδία συνεπάγονται δυσκολία στον γραμματικό χειρισμό των λέξεων, όπως άρθρα, αντωνυμίες, ρηματικές καταλήξεις κτλ, καθώς και στο συντακτικό. Η δυσκολία σε αυτόν τον τομέα στα άτομα με Asperger δεν συμβαίνει τόσο συχνά, καθώς γραμματολογικά έχουν μια στοιχειώδη ικανότητα, λόγω του προχωρημένου τους επιπέδου στο λεξιλόγιο, καθώς και της εύκολης κατανόησης των συντακτικών κανόνων, σε αντίθεση με τα άτομα με κλασικό αυτισμό. Παρατηρούνται παρόλα αυτά γραμματολογικές ελλείψεις εξαιτίας της επόμενης ομάδας δυσκολιών της σημασιολογικής προσωδίας. Η σημασιολογία έχει σχέση με το σημασιολογικό συσχετισμό των εννοιών, καθώς και της κατανόησης του πότε ένα άτομο μιλάει κυριολεκτικά ή μεταφορικά. Αρκεί ένα μικρό παράδειγμα για να γίνει κατανοητό το εξής. Φανταστείτε 5 διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους μπορεί να χρησιμοποιηθεί ο όρος "σοβαρά"/"really", αν απλά αλλάξουμε την προσωδία μας. Τα άτομα με Asperger, όμως μπορούν να χρησιμοποιήσουν και να καταλάβουν τον συγκεκριμένο όρο μόνο με την κυριολεκτική του σημασία σαν κατάφαση και έτσι σπάνια αλλάζουν την προσωδία τους για να δηλώσουν τόσο διαφορετικά νοήματα, από προβληματισμό μέχρι και έκπληξη. Για τέλος, η κατηγορία της πραγματολογικής προσωδίας, χρησιμοποιείται για να εισάγει κοινωνικές πληροφορίες ανάμεσα στο συντακτικό περιεχόμενο. Σε συνδυασμό με την μη συγχρονισμένη βλεμματική επαφή, την άκαμπτη στάση σώματος και τις περιορισμένες χειρονομίες καθώς και την κυριολεκτική ερμηνεία του λόγου είναι αυτό το είδος προσωδίας στο οποίο τα άτομα με Asperger παρουσιάζουν τις μεγαλύτερες ελλείψεις. Αυτό είναι που τους δημιουργεί τεράστια προβλήματα στην κατανόηση του

σαρκασμού, του χιούμορ, της ειρωνείας, των ιδιωματισμών και των μεταφορών. Ακόμα, συμβάλλει στο να έχουν μια πολύ προβληματική χρήση του χιούμορ όταν προσπαθούν να πουν ένα αστείο οι ίδιοι, αλλά αυτό θα αναλυθεί περαιτέρω, όταν εξηγηθούν οι μηχανισμοί του χιούμορ.

Κοινωνική Φαντασία

Η τρίτη κατηγορία από τα κοινά χαρακτηριστικά που εμφανίζονται στα άτομα με Asperger και η τελευταία από το "τρίγωνο των δυσκολιών" είναι η δυσκολία στην κοινωνική φαντασία. Το αποτέλεσμα της συγκεκριμένης δυσκολίας είναι να βρίσκουν εμπόδια στο να σκεφτούν εναλλαχτικά σενάρια, ενώ δυσκαμψία στον τρόπο σκέψης τους υπάρχει και στο να φανταστούν τις σκέψεις και τα συναισθήματα του άλλου, ώστε να ερμηνεύσουν τα λόγια του.

Την συγκεκριμένη δυσκολία στην κοινωνική φαντασία καθώς και στην δημιουργικότητα (δημιουργική φαντασία), την ικανότητα να παράγουν, να χειριστούν και να μετασχηματίσουν εικόνες, ώστε να δώσουν ζωή σε νέες αναπαραστάσεις, έρχεται να επιβεβαιώσει η έρευνα της Frith (1972) η "οποία δίνοντας κυρομπογιές για να ζωγραφίσουν και ένα ξυλόφωνο για να παίξουν νότες, τα άτομα με Asperger παρήγαγαν επαναλαμβανόμενα και μη πρωτότυπα μοτίβα". Ακόμα, οι Lewis and Boucher (1991), κατέληξαν σε ένα παρόμοιο συμπέρασμα, όταν μελέτησαν ζωγραφιές από άτομα με Asperger και παρατήρησαν ότι απουσίαζε η διαφορετικότητα και η ποικιλία στον τρόπο που εκφράζονταν μέσω της ζωγραφικής (Craig & Baron-Cohen, 1999).

Η δυσκολία στην φαντασία, η οποία εκδηλώνεται ήδη από πολύ μικρή ηλικία, δημιουργεί και προβλήματα στο παιχνίδι με τα άλλα παιδιά, αφού δυσκολεύονται ιδιαίτερα στο συμβολικό παιχνίδι. Έτσι τους είναι δύσκολο να φανταστούν ότι μπορεί μια πέτρα να χρησιμεύει, σαν εμπόρευμα σε ένα υποτιθέμενο μαγαζί ή ότι μπορούν να κυνηγήσουν φαντασιακά δημιουργήματα, όπως δράκους με ξύλινα σπαθιά παρέα με τα παιδιά της ηλικίας τους. Μπορούν να ακολουθήσουν τους κανόνες του

συμβολικού παιχνιδιού μόνο αν αντιγράψουν κάποιες κινήσεις από τα άλλα παιδιά, τις οποίες συχνά ακόμα και έπειτα από αντιγραφή τις εφαρμόζουν πιο συχνά από ότι θα έπρεπε και σε υπερβολικό βαθμό. Ακόμα, λόγω της έλλειψης συμβατικής φαντασίας δεν μπορούν να προβλέψουν τι θα συμβεί μετά ή τι θα μπορούσε να συμβεί μετά, και έτσι δεν έχουν και τόσο καλή αίσθηση του κινδύνου, π.χ να επιχειρήσουν να διασχίσουν έναν γεμάτο με αυτοκίνητα δρόμο. Αυτές τους οι ελλείψεις στην κοινωνική φαντασία ίσως να είναι και αυτές που οφείλονται για το άγχος και την μεγάλη αντίσταση στην αλλαγή, που θα μπορούσε να τους βγάλει εκτός προγράμματος (*DSM-IV-TR*, 2000; Kring et al, 2010).

Κινητικές δυσκολίες

Η συγκεκριμένη κατηγορία, παρόλο που συναντάται σε ποσοστό 50 με 90 % στα άτομα με σύνδρομο Asperger, δεν ανήκει στο "τρίγωνο των διαγνωστικών δυσκολιών" , ούτε συναντάται ξεχωριστή διαγνωστική κατηγορία στο *DSM-IV-TR* (2000). Παρόλα αυτά θεωρώ πρέπον να την αναφέρω ως ξεχωριστή κατηγορία, καθώς αδιαμφισβήτητα όταν εμφανίζεται στα άτομα με το συγκεκριμένο σύνδρομο, δεν μπορεί παρά να έχει πολύ σημαντική επίδραση στην καθημερινή τους ζωή, και ιδιαίτερα στην κοινωνικοποίηση τους κατά την παιδική/εφηβική ηλικία.

Αρχικά, εμφανίζεται ήδη πολύ πρώιμα, αφού τα παιδιά με Asperger μαθαίνουν να περπατάνε λίγο αργότερα από το προσδοκώμενο αναπτυξιακά στάδιο. Στη συνέχεια, συναντάνε προβλήματα σε καθημερινές δραστηριότητες, τις οποίες κανείς θα θεωρούσε αυτονόητες ή εύκολες, όπως το να δέσουν τα κορδόνια τους ή να κλοτσήσουν μια μπάλα. Ακόμα, παρατηρείται πολλές φορές σε αυτά τα άτομα ιδιόρρυθμη βάδιση, δυσκολία στην ισορροπία και δυσανάγνωστος γραφικός χαρακτήρας, ως επακόλουθο των μειωμένων κινητικών τους δεξιοτήτων. Δυσκολία υπάρχει ακόμα και στην μίμηση των κινήσεων και της στάσης του σώματος των άλλων, ως μέρος γυμναστικών ασκήσεων (Ghaziuddin

& Butler, 1998; Weimer et al, 2001).

Σχετικά με την κινητική αδεξιότητα, ενδιαφέρον παρουσιάζουν και κάποιες στερεοτυπικές και επαναλαμβανόμενες κινήσεις, όπως να κουνούν ασταμάτητα το σώμα τους, να χτυπούν τα χέρια τους και να περπατούν στις μύτες των ποδιών. Ακόμη, " μπορεί να προσηλωθούν στο χειρισμό ενός αντικειμένου και να αναστατωθούν πολύ όταν κάποιος τους διακόψει" (Kring et al, 2010). Λόγω του περιορισμένου ρεπερτορίου τους, έχουν πολύ μικρότερες πιθανότητες να καλύψουν την ανάγκη της εξερεύνησης ενός νέου περιβάλλοντος και πολλές φορές βρίσκουν τους εαυτούς τους σε απομόνωση. Για να τονιστεί ότι όντως εμφανίζονται κινητικές δυσκολίες και σε ποιους τομείς συγκεκριμένα, ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα των Weimer et al, (2001), όπου συνέκριναν μια ομάδα με σύνδρομο Asperger με μια ομάδα "νευροτυπικών παιδιών". Αυτό που επισημάνθηκε στις δοκιμασίες κινητικής ικανότητας που χορηγήθηκαν, ήταν ότι τα άτομα με το συγκεκριμένο σύνδρομο τα πήγαν πολύ χειρότερα από την ομάδα ελέγχου σε δοκιμασίες απραξίας, βάδισης με το ένα πόδι με κλειστά μάτια, και παράλληλης βάδισης (tandem gait). Συνοπτικά, τα πήγαν χειρότερα σε δοκιμασίες τρεξίματος, αφού πολλές φορές δεν κουνάνε τα χέρια ταυτόχρονα με τον κορμό όταν τρέχουν και έτσι εισπράττουν ειρωνικά και πειραχτικά σχόλια για τον τρόπο που τρέχουν σαν "μαριονέτες". Επιπλέον, σε δοκιμασίες βασικών ικανοτήτων, όπως το να πιάσουν μια μπάλα και έτσι δεν μπορούν να συμμετάσχουν σε πολύ δημοφιλή αθλήματα, όπως το ποδόσφαιρο ή το μπάσκετ. Τέλος, σημαντική δυσκολία εμφανίζουν και στο να κρατήσουν έναν συγκεκριμένο ρυθμό. Για αυτό και δυσκολεύονται στο να περπατήσουν σε συγκεκριμένο ρυθμό δίπλα σε ένα άλλο άτομο ή να παίξουν ένα μουσικό όργανο (Kingsley, 1997).

Αισθητική Ευαισθησία.

Το σύνδρομο Asperger φαίνεται να προκαλεί δυσκολίες, πέρα από τα προαναφερθέντα, και στις αισθήσεις. Πιο συγκεκριμένα, σε μερικά άτομα η αισθητική ευαισθησία είναι παραμορφωμένη. Κατά

αυτόν τον τρόπο αισθήσεις όπως η αφή, η όσφρηση, η όραση, η γεύση και η ακοή φαίνονται να είναι υπερευαίσθητες σε κάποιες περιπτώσεις, ή και υποευαίσθητες σε κάποιες άλλες. Έτσι, τα άτομα με Asperger μπορεί να έχουν διαφορετικές αντιλήψεις από δυνατούς θορύβους, έντονα φώτα, δυνατές μυρωδιές, ακόμα και διαφορετική αίσθηση από τρόφιμα και αντικείμενα του περιβάλλοντος τους.

Με τη σειρά της, "η σοβαρότητα σε προβλήματα αισθητικής επεξεργασίας θα μπορούσε να οδηγήσει σε φτωχότερες συμπεριφορικές, συναισθηματικές και προσαρμοστικές ικανότητες". Έτσι, τα προβλήματα, λόγω των αισθητικών ιδιαιτεροτήτων, θα μπορούσαν να επεκταθούν και σε τομείς όπως η διατροφή, αφού αναγκάζονται να αποκλείουν συγκεκριμένα τρόφιμα. Ακόμα, σε προβλήματα που σχετίζονται με την προσοχή, αφού οι έντονοι ήχοι και φωτισμοί φαίνεται να τους αποσπά. Επιπλέον, φαίνεται να τους οδηγούν σε μια τάση για απομόνωση, αφού οι αισθητικές ιδιαιτερότητες τους οδηγούν σε αποφυγή χώρων με πολλά άτομα και έντονους θορύβους (Smith & Sharp, 2013).

Ένας τομέας που φαίνεται να επηρεάζεται περισσότερο από αυτές τις ιδιαιτερότητες φαίνεται να είναι η σεξουαλική πράξη, αφού οι αισθήσεις παίζουν πρωταρχικό ρόλο εκεί. Έτσι, η υπερευαίσθησία τους θα μπορούσε να οδηγήσει σε ενόχληση κατά την διάρκεια της σεξουαλικής επαφής και η υποευαίσθησία τους σε ανεπάρκεια. Πιο συγκεκριμένα, ακόμα και ένα γαργαλητό ή ένα συγκεκριμένο άγγιγμα θα μπορούσε να προκαλέσει έντονη δυσαρέσκεια ή και πόνο σε ένα άτομο με Asperger. Από την άλλη όμως, η υποευαίσθησία θα μπορούσε να οδηγήσει σε έντονη ανικανοποίηση και έντονη δυσκολία στην επίτευξη οργασμού.

Αυτές οι ιδιαιτερότητες τους στην ευαισθησία των αισθήσεων τους, θα μπορούσε να αποδειχτεί επιβλαβής έως και καταστροφική για τις σχέσεις των ατόμων με το συγκεκριμένο σύνδρομο, αφού θα μπορούσε να οδηγήσει σε αισθήματα ανεπάρκειας και χαμηλής αυτοπεποίθησης σε περίπτωση που δεχόντουσαν άσχημη κριτική και αρνητικά σχόλια από τον σύντροφο τους για αυτές τις ιδιαιτερότητες τους. Ακόμα, η έντονη δυσφορία που βιώνουν άντρες και γυναίκες στα αγγίγματα και ειδικά σε ερωτογενείς ζώνες, θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια αρνητική στάση απέναντι στο συγκεκριμένο

τομέα και να επεκταθεί και σε προβλήματα στις σχέσεις τους. Επιπλέον, όπως προαναφέρθηκε προβλήματα συναντώνται και σε άλλες αισθήσεις, όπως η γεύση και η όσφρηση. Και σε αυτές τις περιπτώσεις έχουν τονιστεί κάποιες δυσκολίες, με συνέπεια να θεωρούν έως και αποκρουστικές πολλές φορές τις συγκεκριμένες αισθήσεις που συνοδεύουν την σεξουαλική πράξη. Κλείνοντας, τα προβλήματα εντείνονται κατά την δυσκολία τους να εκφράσουν τι τους αρέσει και τι τους ενοχλεί σε ένα άλλο πρόσωπο, καθώς και να ερμηνεύσουν από τις μη λεκτικές εκφράσεις, καθώς και από τις λεκτικές εκφράσεις του συντρόφου τους, ποιος θα ήταν ένας ενδεδειγμένος τρόπος να συμπεριφερθούν. Ακόμα, δυσκολεύονται να ερμηνεύσουν την μεταφορική σημασία του λόγου με συνέπεια να παρερμηνεύουν πολλές φορές κάποιες συμπεριφορές του συντρόφου τους (Aston, 2012).

Μίμηση

Μίμηση είναι η συμπεριφορά του να κάνεις ότι κάνει ένας τρίτος ή ένα σύνολο ανθρώπων. Οι άνθρωποι, είτε βρέφη είτε ενήλικες μιμούνται τους άλλους σε μια μεγάλη ποικιλία περιπτώσεων, ακόμα και αυτόματα και μπορεί να πάρει πολλές μορφές είτε λεκτική είτε μη-λεκτική (Stel & Vonk, 2010). Ο Bandura (1977) μάλιστα ερμήνευσε την έννοια της κοινωνικής μάθησης υποστηρίζοντας ότι ο ρόλος της στην ανάπτυξη των παιδιών κατέχει σημαντική θέση και διαδραματίζει καίριο ρόλο. Αυτό γιατί τα παιδιά παρατηρώντας τους γύρω τους, μιμούνται τις κινήσεις ή τις συμπεριφορές που βλέπουν και έτσι μαθαίνουν να συνεργάζονται με τους άλλους, να διεκδικούν τα συμφέροντα τους και να αλληλεπιδρούν σε ένα κοινωνικό πλαίσιο.

Έχει τονιστεί σε πολλές έρευνες, ότι όταν τα άτομα εκτεθούν σε εκφράσεις του προσώπου ενός τρίτου, έχουν μια τάση να μιμούνται αυτόματα και επαναλαμβανόμενα τις ίδιες εκφράσεις με τον συνομιλητή τους, ακόμα και όταν τα άτομα δεν γνωρίζονται προσωπικά, αλλά τυχαίνει να βρίσκονται στο ίδιο κοινωνικό πλαίσιο. Η μίμηση μάλιστα χρησιμοποιείται κατά κόρον και στην κλινική

ψυχολογία σε ένα θεραπευτικό πλαίσιο, αφού έχει παρατηρηθεί και μέσω ερευνών, ότι ευνοεί την κατανόηση των συναισθημάτων και έτσι ωφελεί την θεραπευτική σχέση. Πέρα όμως από το θεραπευτικό πλαίσιο, όλες οι σχέσεις ωφελούνται από την μίμηση, αφού ευδοκιμούν μέσω αυτής αισθήματα κατανόησης, ενσυναίσθησης και δημιουργούνται πιο ισχυροί δεσμοί, ανάμεσα στα πρόσωπα που εμπλέκονται κοινωνικά (Stel & Vonk, 2010).

Αυτές οι λειτουργίες όμως, θα μπορούσε να είναι μειωμένες σε άτομα με Asperger, αφού ταλαιπωρούνται από συναισθηματικά και επικοινωνιακά ελλείμματα. Σύμφωνα με την έρευνα των McIntosh et al (2006) τονίστηκε ότι δείχνοντας σε άτομα με Asperger εικόνες με θυμό και χαρά και καταγράφοντας τις αντιδράσεις τους, δεν μιμήθηκαν αυτόματα τα συναισθήματα των εικόνων, όπως έκαναν τα άτομα χωρίς Asperger. Έτσι επισημάνθηκε ότι πιθανότατα υπάρχουν ελλείμματα στην αυτόματη μίμηση και σε ένα κοινωνικό πλαίσιο. Επιπλέον, τονίστηκε στην συγκεκριμένη έρευνα ότι δεν υπάρχουν ελλείμματα στην ηθελημένη και εσκεμμένη μίμηση σε άτομα με Asperger, αφήνοντας να φανεί ότι υπάρχουν προβλήματα στην επεξεργασία του κοινωνικού συναισθήματος μέσω βασικών αυτόματων διεργασιών, όπως αυτών της μίμησης.

Την ίδια ιδιαιτερότητα των ατόμων που έχουν διαγνωστεί στο φάσμα του Αυτισμού, έρχεται να τονίσει και μία ακόμα έρευνα της Hamilton (2008), η οποία πρότεινε μια εναλλακτική θεωρία όσον αφορά " την ρίζα των προβλημάτων" στην αυτόματη μίμηση. Πιο συγκεκριμένα, υποστήριξε ότι δεν είναι μια περιοχή υπεύθυνη για την αδυναμία των ατόμων με Asperger να μιμηθούν αυτόματα τον συνομιλητή τους και συγκεκριμένα οι κατοπτρικοί νευρώνες (γνωστή και ως Brain-mirror theory), αλλά ότι υπάρχουν δύο διαφορετικοί οδοί υπεύθυνες για ξεχωριστές λειτουργίες. Η πρώτη αφορά την κατανόηση και επίτευξη συγκεκριμένων στοχοκατευθινόμενων συμπεριφορών και η δεύτερη για μίμηση πράξεων που εκ πρώτης όψεως φαίνονται να μην εξυπηρετούν κάποια συγκεκριμένη λειτουργία και κάποιο συγκεκριμένο στόχο. Έτσι κατέληξε στο ότι τα άτομα με Asperger έχουν πιο πολλές δυσκολίες στην μίμηση εκφράσεων που δεν φαίνονται να εξυπηρετούν κάποιο συγκεκριμένο

στόχο και επομένως σε κοινωνικά προβλήματα, από ότι στην μίμηση τρίτων σε συμπεριφορές που φαίνονται να εξυπηρετούν έναν στόχο καθώς και στην υιοθέτηση στρατηγικών.

3) Θεωρίες για το σύνδρομο Asperger

Θεωρία του Νου.

Ο ψυχολογικός όρος Θεωρία του Νου (Theory Of Mind/ TOM) εισήχθηκε στην Ψυχολογία από τον Premack and Woodruff (1978) και αναφέρεται στην ικανότητα να αναπαριστά κανείς τα περιεχόμενα του Νου. Κατά αυτόν τον τρόπο ένα άτομο αναπαριστά τις δικές του πεποιθήσεις, επιθυμίες, προθέσεις και τις ξεχωρίζει από τον αυτές των άλλων. Στη συνέχεια, χρησιμοποιώντας αυτές τις αναπαραστάσεις αναγνωρίζει και κατανοεί τις σκέψεις, τα συναισθήματα, τις επιθυμίες και τις προθέσεις των άλλων ανθρώπων, καθώς και την τωρινή συμπεριφορά τους αλλά και μια ενδεχόμενη μελλοντική συμπεριφορά τους. Αυτή η κατανόηση είναι πολύ σημαντική για την κοινωνική αλληλεπίδραση, αφού μέσω της ΘΤΝ οδηγείται κανείς στην αναγνώριση της εξαπάτησης, στην επίλυση διαφωνιών, στον έλεγχο της συμπεριφοράς, καθώς και στην κατανόηση ενός αστείου (Spek et al, 2009)

Η αναπτυξιακή πορεία για την κατάκτηση της ΘΤΝ αρχίζει στην ηλικία των 3-4 ετών. Πριν από αυτήν την ηλικία το βρέφος είναι εξαιρετικά εγωκεντρικό, με την έννοια ότι το ενδιαφέρον επικεντρώνεται σε βασικές ανάγκες όπως η διατροφή και η ασφάλεια από τους γονείς του και όχι τα συναισθήματα και οι σκέψεις των άλλων. Μεγαλώνοντας όμως και συγκεκριμένα κατά την ηλικία των 3-4, ένα παιδί με τυπική νευρωνική ανάπτυξη κατακτά την ικανότητα να λαμβάνει υπόψη του τις σκέψεις, τις ανάγκες και τις νοητικές καταστάσεις των άλλων ανθρώπων. Θα λέγαμε πως χρησιμοποιούν την ικανότητα να παρατηρούν τις παρελθοντικές εμπειρίες τους, ώστε να προβλέπουν

πως θα ενεργούσαν τα ίδια αν ήταν στη θέση του συνομιλητή τους.

Το ενδιαφέρον όμως σχετικά με την αναπτυξιακή πορεία για την κατάκτηση της ΘΤΝ είναι ότι δεν ακολουθούν όλοι οι άνθρωποι την ίδια πορεία. Συγκεκριμένα, μεγάλη απόκλιση από αυτήν παρουσιάζουν τα άτομα με αυτισμό, καθώς και όσα ανήκουν στο αυτιστικό φάσμα με συνέπεια να χαρακτηρίζονται ότι υποφέρουν από "νοητική τύφλωση". Αυτό με τη σειρά του οδηγεί ένα άτομο με Asperger να δυσκολεύεται να ερμηνεύσει τα λόγια, τις πράξεις και τα συναισθήματα των άλλων και επομένως να δυσκολεύεται να φανταστεί εναλλακτικά κοινωνικά σενάρια και να προβλέψει τι θα συμβεί κατά την εξέλιξη μιας κοινωνικής επαφής (Cole & Cole, 2001).

Η θεωρία του νου έχει εξεταστεί αρκετά στην διεθνή βιβλιογραφία τα τελευταία χρόνια και έχουν δημιουργηθεί αρκετές δοκιμασίες για να εξετάσουν, το κατά πόσο τα άτομα με Asperger υστερούν πραγματικά στην συγκεκριμένη ικανότητα. Αρχικά, δημιουργήθηκαν δοκιμασίες "εσφαλμένων αντιλήψεων", όπως η απροσδόκητη μετακίνηση, όπου το παιδί μέχρι την ηλικία των 4 απαντά σύμφωνα με αυτό που το ίδιο γνωρίζει και όχι σύμφωνα με αυτό που γνωρίζει ο ήρωας μιας ιστορίας, π.χ. Η μαρία βάζει την σοκολάτα στο μπλε ντουλάπι και φεύγει και έπειτα η μαμά της αλλάζει θέση στην σοκολάτα και την βάζει στο ροζ ντουλάπι, που θα ψάξει η Μαρία να βρει την σοκολάτα όταν γυρίσει; Αν το παιδί απαντήσει στο ροζ ντουλάπι, πρόκειται για μια εσφαλμένη αντίληψη που υποδηλώνει ελλείμματα στην θεωρία του Νου (Beaumont & Newcombe, 2006).

Το ενδιαφέρον όμως είναι ότι καθώς η έρευνα προχωρούσε, τονίστηκαν σε αρκετές περιπτώσεις παιδιά με Asperger ή υψηλής λειτουργικότητας αυτισμό, τα οποία τα κατάφεραν εξίσου καλά με νευροτυπικά παιδιά σε απλές δοκιμασίες "εσφαλμένων αντιλήψεων". Έτσι δημιουργήθηκαν και κάποιες άλλες ανεπτυγμένες δοκιμασίες που μετρούν προχωρημένα επίπεδα της θεωρίας του Νου, δεδομένης και της κριτικής που δέχτηκε η άποψη ότι η θεωρία του Νου οφείλεται σε έναν νοητικό επεξεργαστή από τον Samet (1993). Ο τελευταίος υποστήριξε ότι " η συμπεριφορά των αυτιστικών παιδιών εξηγείται από την αδυναμία τους να αναπτύξουν μια αίσθηση του εαυτού και όχι από την

απουσία ενός επεξεργαστή θεωρίας του νου" (Cole & Cole, 2001). Κατά αυτόν τον τρόπο, δοκιμασίες όπως "Ιστορίες από την καθημερινή ζωή"/ Stories from everyday life task και Strange stories tasks, τοποθετούν το άτομο σε ένα κοινωνικό πλαίσιο και προσπαθούν να εξηγήσουν την ιστορία από την πλευρά του ήρωα, αλλά και το Reading the mind in the Eyes test των Baron-Cohen et al (2001), όπου προσπαθεί το άτομο να καταλάβει σε τι συναισθηματική κατάσταση βρίσκεται ο εικονιζόμενος από τα μάτια στην εικόνα. Αυτές οι δοκιμασίες πέρα από το θετικό, ότι εισήγαγαν την εξέταση της Θεωρίας του Νου σε ένα πιο κοινωνικό πλαίσιο (αν και ακόμα δυστυχώς απέχει από το πραγματικό-πολύ πλούσιο και πολύπλοκο σε γρήγορα ερεθίσματα κοινωνικό περιβάλλον), προσέδωσαν στην εξέταση τα οφέλη της ταχύτητας, της αντικειμενικότητας και της ακρίβειας στα αποτελέσματα.

Αυτό που τονίστηκε από τις πολυετείς έρευνες και τις πολλές επιστημονικές δοκιμασίες, σχετικά με την Θεωρία του Νου, την ικανότητα των ατόμων με Asperger να μπορούν να προβλέπουν τα συναισθήματα, τα κίνητρα και τις σκέψεις ενός άλλου ατόμου το οποίο συναναστρέφονται κοινωνικά είναι, ότι παρότι η νοημοσύνη τους είναι φυσιολογική για την ανάπτυξη τους ως παιδιά έως και πάνω από το φυσιολογικό "σε ακολουθίες που αφορούν φυσικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ ανθρώπων και αντικειμένων", μηχανιστικές ακολουθίες" υστερούν σημαντικά σε νοητικές ακολουθίες και επομένως στις δοκιμασίες για την Θεωρία του Νου που αναφέραμε. Παρόλα αυτά όταν οι νοητικές ακολουθίες είναι απλές και δεν συσχετίζονται με πολλές παράλληλες πληροφορίες ταυτόχρονα, τα καταφέρνουν εξίσου καλά με νευροτυπικά παιδιά, υποδεικνύοντας ότι δεν έχουν παντελή έλλειψη της θεωρίας του Νου και ότι αναγνωρίζουν ότι και ο άλλος άνθρωπος έχει δικές του νοητικές λειτουργίες και συναισθήματα, απλά τους είναι πιο δύσκολο να τα αναγνωρίσουν σωστά. Παρόλο που πολλοί ερευνητές θεωρούν ότι η ρίζα των περισσότερων προβλημάτων στο κοινωνικό κομμάτι, προέρχονται από τις ελλείψεις τους στη θεωρία του Νου, καθώς τα άλλα παιδιά τους αποφεύγουν λόγω της έλλειψης ενσυναίσθησης τους, πολλοί υποστηρίζουν ότι η ρίζα είναι το ίδιο το κοινωνικό πλαίσιο το οποίο δεν τους βοηθά στο να αναπτύξουν μια πιο ολοκληρωμένη θεωρία του Νου. Έτσι μη βρίσκοντας

κοινωνική ανταπόκριση από τους συνομηλίκους τους, αλλά και αποφεύγοντας τους οι ίδιοι λόγω των υπερευαίσθησιών τους, αδυνατούν να αναπτύξουν θεωρία του Νου σε ικανοποιητικό επίπεδο (Cole & Cole, 2001 ; Beaumont & Newcombe, 2006).

Όπως και να έχει, τα ελλείμματα τους στην Θεωρία του Νου είναι εμφανή και αυτά συσχετίζονται σύμφωνα με τον Happe (1993) και σε δυσκολία στην αναγνώριση της μεταφορικής χρήσης της γλώσσας και των νοημάτων που κρύβονται πίσω από τις λέξεις. Έτσι, ακόμα και τα άτομα με σύνδρομο Asperger, που έχουν αναπτυγμένη τη χρήση του λόγου, λόγω της δυσκολίας στην θεωρία του Νου, δυσκολεύονται να αναγνωρίσουν την ειρωνεία, τα ψέματα, τα αστεία και τον σαρκασμό. Αυτή η δυσκολία με την σειρά της οδηγεί στο να δυσκολεύονται να αναγνωρίσουν πότε κάποιος αστειεύεται και πότε όχι και επομένως σε ακόμα περισσότερα προβλήματα, αφού δεν είναι σε θέση να αναγνωρίσουν τα κίνητρα του και τις προθέσεις του.

Θεωρία Κεντρικής Συνοχής

Παρόλο που η Θεωρία του Νου οδήγησε σε βαθύτερη κατανόηση των βασικών δυσκολιών του Asperger, όπως τα κοινωνικά ελλείμματα και τα προβλήματα επικοινωνίας, είχε κάποιους περιορισμούς όσον αφορά την εξήγηση δυσκολιών που συνοδεύουν το Asperger, όπως η ενασχόληση με συγκεκριμένα αντικείμενα και θέματα, η αντίσταση στις αλλαγές και η αδυναμία συσχέτισης και γενίκευσης δεξιοτήτων και γνώσης. Έτσι, η Frith (1989) εισήγαγε στην ψυχολογία μια ακόμα εξήγηση σχετικά με τα ελλείμματα που συνοδεύουν τα άτομα με Asperger την " αδύναμη κεντρική συνοχή", θεωρώντας ότι ακολουθούν " ένα ποιοτικά διαφορετικό τρόπο επεξεργασίας των πληροφοριών" και ότι κατά κάποιον τρόπο "βλέπουν το δέντρο, αλλά χάνουν το δάσος" (Beaumont & Newcombe, 2006).

Η θεωρία της κεντρικής συνοχής αναφέρεται στην ικανότητα επεξεργασίας διαφορετικών πληροφοριών στα πλαίσια ενός «όλου», ώστε να οδηγείται κανείς στην κατανόηση του νοήματος

ανάλογα με το πλαίσιο και έτσι να ανταπεξέρχεται στις απαιτήσεις μιας συζήτησης. Τα τυπικά αναπτυσσόμενα άτομα μάλιστα αυτόματα μπορούν και συνθέτουν διάσπαρτες πληροφορίες συνθέτοντας ένα πλαίσιο, από πολύ νεαρή ηλικία. " Αυτή η λειτουργία, λοιπόν φαίνεται ότι έχει διαταραχτεί στα άτομα με Asperger, οδηγώντας τα σε δυσκολίες να επεξεργαστούν τις πληροφορίες σε ένα πλαίσιο" (Beaumont & Newcombe, 2006).

Πιο συγκεκριμένα, οι δυσκολίες που συνοδεύουν μια ελλιπή κεντρική συνοχή είναι αρκετές. Αρχικά, αποκτούν μια πιο ιδιοσυγκρασιακή προσοχή και έτσι χρειάζονται πιο πολύ χρόνο για να επεξεργαστούν τις πληροφορίες στις οποίες εκτίθενται. Ακόμα, γίνονται πιο ισχυρογνώμονες και εμμονικοί με συγκεκριμένα θέματα, καθώς τους είναι πιο δύσκολο να έχουν σφαιρική αντίληψη για ένα πλαίσιο, αφού δυσκολεύονται να συνθέσουν ένα "όλο" και έτσι κατά συνέπεια γίνονται και πιο δύσκαμπτοι στις αλλαγές και προτιμούν το οικείο.

Εδώ και αρκετά χρόνια η θεωρία κεντρικής συνοχής στα άτομα με σύνδρομο Asperger, αποτελεί αντικείμενο μελέτης πολλών ερευνών, οι οποίες συγκρίνουν τις ικανότητες των ατόμων με το συγκεκριμένο σύνδρομο, να συνθέτουν πληροφορίες σε ένα πλαίσιο, με άτομα που ακολουθούν τυπική νευρική ανάπτυξη, ως ομάδα ελέγχου. Αυτό που τονίζεται διαρκώς για την κεντρική συνοχή στα άτομα με Asperger είναι ότι οι δυσκολίες τους σε αυτήν την ικανότητα, έχουν κατά βάση γλωσσολογικές ελλείψεις και οπτικές-εννοιολογικές ελλείψεις που τις δημιουργούν. Έτσι και οι έρευνες χρησιμοποίησαν δοκιμασίες που εξέταζαν κατά βάση την αντιληπτική ικανότητα των ατόμων με Asperger να ξεχωρίζουν την σημασία λέξεων με βάση το πλαίσιο στο οποίο βρίσκονται, αλλά και δοκιμασίες που σκοπό έχουν να διαχωρίσουν το πλαίσιο ή "το όλο" στα μέρη που το συνθέτουν και το απαρτίζουν (Jolliffe & Baron-Cohen, 2001).

Τα αποτελέσματα από τις έρευνες έδειξαν ότι τα άτομα με Asperger τα πήγαν καλύτερα από αυτά με κλασικό αυτισμό, αλλά υστερούσαν σημαντικά από τα νευροτυπικά και σε δοκιμασίες που αφορούσαν γλωσσολογικά και οπτικά ερεθίσματα. Πιο συγκεκριμένα, οι Frith & Snowling (1983) η

οποία εισήγαγε και την θεωρία κεντρικής συνοχής στην ψυχολογία, συνέκρινε σε μια δοκιμασία παιδιά που ανήκουν στο φάσμα του Αυτισμού με παιδιά τυπικής εξέλιξης στο κατά πόσο μπορούν να αναγνωρίζουν λέξεις που μοιάζουν οπτικά αλλά προφέρονται διαφορετικά και σημαίνουν κάτι άλλο. Αυτό το οποίο παρατηρήθηκε, είναι ότι παρότι τα άτομα με Asperger έχουν εκπληκτική ικανότητα να συγκρατούν μνημονικά λέξεις και να τις αναγνωρίζουν μεμονομένα, σε δοκιμασίες που πρέπει να λάβουν υπόψη τα συμφραζόμενα για να καταλάβουν το νόημα της λέξης και να την προφέρουν σωστά, υστερούσαν σημαντικά. Οι ίδιες δυσκολίες φυσικά δεν συναντώνται μόνο στον γραπτό αλλά και στον προφορικό λόγο, όπου τα άτομα με το συγκεκριμένο σύνδρομο έχουν δυσκολία να καταλάβουν τα βαθύτερα νόημα από τα συμφραζόμενα και τους υπαινιγμούς του συνομιλητή τους, αφού αγνοούν το πλαίσιο και επικεντρώνονται στην κάθε λέξη ξεχωριστά.

Την παραπάνω έρευνα της Frith (1983) επιβεβαιώνει και μια πιο πρόσφατη έρευνα από τους Jolliffe & Baron-Cohen (2001) οι οποίοι εξέτασαν την θεωρία κεντρικής συνοχής, από μια πιο οπτική και εννοιολογική σκοπιά. Πιο συγκεκριμένα, στην συγκεκριμένη έρευνα χορηγήθηκαν δύο δοκιμασίες. Στην πρώτη (object integration test), ζητήθηκε από τα άτομα να παρατηρήσουν εικόνες οι οποίες αποτελούνταν από πέντε αντικείμενα, τα οποία ενωμένα φαίνονταν σαν να απεικονίζουν ένα πρόσωπο και να πουν τι δείχνει η εικόνα στο σύνολό της αν ενωθεί οπτικά, καθώς και ποιο αντικείμενο από όλα δεν ταιριάζει με τα υπόλοιπα. Από αυτήν την δοκιμασία φάνηκε, ότι τα άτομα με Asperger υστερούσαν σημαντικά, στο να ενώνουν οπτικά τα μέρη μιας εικόνας, για να την αντιληφθούν σε σύνολο. Από την άλλη στο να βρουν πιο από τα αντικείμενα της εικόνας δεν μοιάζει με τα υπόλοιπα, δεν υστερούσαν.

Στην δεύτερη δοκιμασία (the scenic test) χορηγήθηκαν εικόνες που παρουσίαζαν ολόκληρες σκηνές από την καθημερινή ζωή, στις οποίες ένα αντικείμενο δεν ταίριαζε με τα υπόλοιπα. Αυτό που ζητήθηκε από τα άτομα ήταν αρχικά να περιγράψουν την εικόνα με δικά τους λόγια φωναχτά, ώστε να φανεί αν αυθόρμητα επικεντρώνονταν σε γενικότερες λεπτομέρειες ή σε μικρότερες και πιο εξειδικευμένες. Στη συνέχεια τους ζήτησαν να ενώσουν οπτικά τα αντικείμενα σε ένα πλαίσιο ώστε να

βρουν ποια ταιριάζουν μεταξύ τους σαν σύνολο και ποιο από αυτά τα αντικείμενα δεν ταιριάζει με κανένα στο σκηνικό. Αυτό που τονίστηκε από τα αποτελέσματα ήταν ότι τα άτομα με Asperger δυσκολεύονταν περισσότερο από τα νευροτυπικά παιδιά να περιγράψουν μια εικόνα, καθώς η προσοχή τους αυτόματα εστιάζονταν σε μικρότερης σημασίας λεπτομέρειες και όχι σε γενικές-πλαίσιο. Ακόμα, άργησαν περισσότερο να βρουν ποιο αντικείμενο δεν ταίριαζε με τα υπόλοιπα, αφού δυσκολεύονταν περισσότερο να ενώσουν οπτικά τα αντικείμενα στο μυαλό τους σαν πλαίσιο, για να βρουν ποιο δεν είχε σχέση με αυτά.

Από τα παραπάνω φαίνεται, ότι η δυσκολία των ατόμων με Asperger στην κεντρική συνοχή ,πέρα από την δυσκολία στην γενίκευση και συσχέτιση δεξιοτήτων και γνώσεων. θα μπορούσε να έχει και πολλές ακόμα δυσκολίες, πέρα από τις προφανείς, στην καθημερινή ζωή τους. Τέτοιες θα μπορούσε να είναι η ισχυρογνωμοσύνη και η έμμονη ενασχόληση με συγκεκριμένα θέματα. Ακόμα, θα μπορούσε να οδηγήσει τα άτομα με το συγκεκριμένο σύνδρομο να είναι απρόσεκτα σε νέες δραστηριότητες και καταστάσεις. Επίσης, σχετικά με το χιούμορ, η αδύναμη κεντρική συνοχή θα μπορούσε να οδηγήσει σε πολύ μεγάλες δυσκολίες, καθώς η δυσκολία στην ένωση στοιχείων για την εξαγωγή ενός γενικότερου νοήματος δεν ευνοεί την κατανόηση μια ιστορίας-αστείου. Ακόμα σε περίπτωση που οι ίδιοι θέλουν να εξιστορήσουν ένα αστείο, έχουν δυσκολίες καθώς δεν μπορούν να επιλέξουν ποια κομμάτια της ιστορίας είναι αστεία και ποια όχι και έτσι καταλήγουν να μακρηγορούν, αλλά περισσότερα για το χιούμορ και το Asperger θα συζητηθούν εξειδικευμένα παρακάτω.

Θεωρία εκτελεστικών λειτουργιών.

Παρόλο που η θεωρία κεντρικής συνοχής κατάφερε να συμπεριλάβει στην εξήγηση της πολλά από τα συμπτώματα των ατόμων με Asperger, τα οποία δεν κατάφερε να εξηγήσει η θεωρία του νου, οι ελλείψεις εξακολουθούν να υφίστανται. Πιο συγκεκριμένα, καμία από τις δύο θεωρίες δεν κατάφερε να εξηγήσει το πως τα άτομα με το συγκεκριμένο σύνδρομο δυσκολεύονται να μιμηθούν τους άλλους, να

συμμετάσχουν σε συμβολικά παιχνίδια και γιατί δυσκολεύονται στο να οργανώσουν μια δράση. Έτσι, το ενδιαφέρον μιας ακόμα θεωρίας αναπτύχθηκε γύρω από τα συμπτώματα των ατόμων που ανήκουν στο αυτιστικό φάσμα, η θεωρία εκτελεστικής λειτουργίας.

Η ικανότητα που σχετίζεται με την θεωρία εκτελεστικής λειτουργίας, αναφέρεται στην διατήρηση του κατάλληλου μηχανισμού επίλυσης προβλημάτων για την επιτυχία ενός μελλοντικού σκοπού, καθώς και στο να παρακολουθεί κανείς τη συμπεριφορά του, ώστε να την διορθώσει ή να την τροποποιήσει, όταν αλλάζουν οι συνθήκες, σε περίπτωση που δεν είναι η κατάλληλη. Για την επίτευξη ενός στόχου, χρησιμοποιείται συνδυαστικά ένα σύνολο λειτουργιών, όπως η ευελιξία στην σκέψη, η προσαρμοστικότητα σε νέες καταστάσεις και η ευκολία στον σχεδιασμό μιας δράσης. Τα άτομα με Asperger, όμως φαίνεται να μην τα καταφέρνουν τόσο καλά στο να επιλύουν καθημερινά προβλήματα.

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά τα προβλήματα που συναντούν τα άτομα με Asperger σχετικά με τις εκτελεστικές λειτουργίες τους, αυτές στην καθημερινότητα τους μεγιστοποιούνται, κατά την συνάντηση νέων καταστάσεων, καθώς απαιτούν ενέργειες οι οποίες δεν έχουν διδαχτεί και δεν τους είναι οικείες, καλούνται να δράσουν γρήγορα καθώς ενέχει να είναι επικίνδυνες και ακόμα να αγνοήσουν παλιότερες συνήθειες τους, ώστε να προσαρμοστούν, σημεία στα οποία σαφώς από ότι αναφέρθηκε πριν τα άτομα με Asperger υστερούν.

Ειδικότερα οι δυσκολίες των ατόμων με το συγκεκριμένο σύνδρομο θα μπορούσαν να συσχετιστούν και με την λειτουργία του προμετωπιαίου φλοιού, αφού αυτός είναι υπεύθυνος "τόσο για την διατήρηση της γνωστικής λειτουργίας, όσο και για το σχεδιασμό, τον ορισμό στόχων και την ρύθμιση και επιβεβαίωση της συμπεριφοράς, οι οποίες συνολικά λέγονται εκτελεστικές λειτουργίες". Κατά επέκταση οι δυσκολίες που συνοδεύουν το σύνδρομο Asperger, θα μπορούσαν να χωριστούν σε τρεις κατηγορίες: δυσκολίες στον σχεδιασμό μιας δράσης, στην γνωστική ευελιξία, και στην πρωτοβουλία και γενικότερα την παραγωγή πρωτότυπων ιδεών (Martin, 2011).

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν κάποιες έρευνες οι οποίες τονίζουν τις ελλείψεις των ατόμων με

Asperger στις εκτελεστικές τους λειτουργίες. Αξίζει να σημειωθεί, πριν μεταβούμε στις έρευνες, ότι υπήρξαν και έρευνες (π.χ. Dawson et al, 2007) που τόνισαν πως αρκετά άτομα με το συγκεκριμένο σύνδρομο τα πηγαίνουν εξίσου καλά με άτομα χωρίς Asperger σε απλές δοκιμασίες που αφορούν την χρήση της λογικής, καθώς και σε δοκιμασίες γνωστικής ευελιξίας, αλλά όταν αυξάνεται ο γνωστικός φόρτος τότε τα πηγαίνουν χειρότερα, από άτομα με τυπική νευρική ανάπτυξη. Ακόμα φαίνεται ότι έχουν σοβαρές ελλείψεις σε θέματα όπως ο σχεδιασμός μιας δράσης, στην ικανότητα να προσαρμόζουν την συμπεριφορά τους και να αλλάζουν επιλογές και στόχους ανάλογα με τις συνθήκες προκειμένου να επιτύχουν το επιζητούμενο αποτέλεσμα.

Την άποψη αυτή έρχεται να τονίσει η έρευνα των Semrud-Clikeman et al (2010) η οποία συνέκρινε άτομα με Asperger και άτομα με ADHD με μια ομάδα ελέγχου χωρίς διαταραχή σε νευροψυχολογικές δοκιμασίες που σχετίζονταν με τον σχεδιασμό και την ρευστή νοημοσύνη. Αυτό στο οποίο δόθηκε έμφαση στα αποτελέσματα ήταν ότι όντως τα άτομα με Asperger τα πήγαν πολύ χειρότερα συναντώντας περισσότερες δυσκολίες και στον σχεδιασμό και στην ρευστή νοημοσύνη και από τα άτομα με ADHD και από την ομάδα ελέγχου. Έτσι οι ερευνητές εξήγαγαν το συμπέρασμα ότι η δυσκολία τους στην ρευστή νοημοσύνη, την ικανότητα μέσω της λογικής σκέψης να προκύπτει λύση για λογικά προβλήματα της καθημερινότητας, τα άτομα με AS θα εμφάνιζαν και δυσκολίες στο να δουν τα προβλήματα και από μία άλλη πλευρά, καθώς και να αναγνωρίζουν τα πλαίσια και τις σχέσεις που θα μπορούσαν να υπάρχουν πίσω από αυτά τα προβλήματα.

Ακόμα, τονίστηκε ότι υπήρχε δυσκολία και στην ικανότητα να αλλάζουν συμπεριφορά και επιλογές προκειμένου να πετυχαίνουν τους στόχους τους, καθώς και να σκέφτονται νέες ιδέες και να είναι πρωτοποριακοί. Αυτό έγινε μέσα από την αξιολόγηση του BRIEF (**Behavior Rating Inventory of Executive Function**), το οποίο μετρά την συμπεριφορά που συσχετίζεται με τις εκτελεστικές λειτουργίες στο σχολείο και στο σπίτι. Έτσι τονίστηκε ότι αυτό θα μπορούσε να επηράσει την λειτουργικότητα τους σε ένα κοινωνικό πλαίσιο, αφού η ικανότητα να είναι κανείς προσαρμοστικός

και ευέλικτος σε νέες καταστάσεις, καθώς και το να μεταβαίνει γρήγορα από την μία δραστηριότητα στην επόμενη με επιτυχία είναι ζωτικής σημασίας για την κοινωνικότητα, την συναισθηματική λειτουργία και την ανάπτυξη ενός ατόμου (Semrud-Clikeman et al, 2010).

Σχετικά με την σχέση ανάμεσα στις κοινωνικές δυσκολίες και στις ελλείψεις των εκτελεστικών τους λειτουργιών, έρχεται να τονίσει μερικές πτυχές μία ακόμα έρευνα. Συγκεκριμένα, οι Montgomery et al (2012) ισχυρίζονται ότι από προηγούμενες έρευνες τα αποτελέσματα είναι πολύ περιορισμένα, καθώς από μόνες του οι εκτελεστικές λειτουργίες και η θεωρία του Νου δεν αρκούν για να εξηγήσουν τα ελλείμματα στις κοινωνικές ικανότητες. Κάποιες έρευνες όμως τονίζουν ότι είναι οι εκτελεστικές λειτουργίες που είναι υπεύθυνες για τις κοινωνικές ελλείψεις και ο λόγος είναι, ότι μια επιτυχημένη κοινωνική διάδραση απαιτεί την κατάλληλη επιλογή απαντήσεων και αξιολόγησης των κοινωνικών πληροφοριών. Όμως η δυσκολία στα άτομα με Asperger να είναι ευέλικτα σε μία συζήτηση και να επιλέγουν το κατάλληλο επιχείρημα, ανάλογα με τον στόχο που επιδιώκουν σε μια κοινωνική διάδραση, λόγω των δυσκολιών τους στις εκτελεστικές λειτουργίες επεκτείνεται και στο κοινωνικό κομμάτι.

Σχετικά με το Χιούμορ που μας απασχολεί στην συγκεκριμένη εργασία, οι δυσκολίες των ατόμων με Asperger στις εκτελεστικές λειτουργίες έχει άμεση σχέση και με την δυσκολία στο να κάνει κανείς αστεία. Ο λόγος είναι ότι όπως προείπαμε, οι εκτελεστικές λειτουργίες εδράζονται στον προμετωπιαίο φλοιό, ο οποίος είναι υπεύθυνος και για την βραχύχρονη μνήμη. Η βραχύχρονη μνήμη έχει σχέση και με το χιούμορ, αφού για να κάνει κανείς λεκτικά αστεία χρειάζεται να συγκρατεί κάποιες πληροφορίες για σύντομο χρονικό διάστημα στην μνήμη του. Ακόμα, πρέπει να αντλεί πληροφορίες από την μνήμη του και να είναι ευέλικτος κανείς στις μνημονικές του ικανότητες, ώστε να επιτύχει τον στόχο του που είναι να κάνει τον συνομιλητή του να γελάσει. Σε αυτούς ακριβώς όμως τους τομείς είναι που έχουν προβλήματα τα άτομα με Asperger, αφού όπως προείπαμε δυσκολεύονται στις εκτελεστικές λειτουργίες τους (Lyons & Fitzgerald, 2004).

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Χιούμορ

Σε προηγούμενα σημεία της πτυχιακής εργασίας τονίστηκε ότι το σύνδρομο Asperger είναι μια νευροψυχολογική διαταραχή με αναπτυξιακό χαρακτήρα, η οποία διαφέρει από τον κλασικό Αυτισμό. Το συγκεκριμένο σύνδρομο συνοδεύεται από αρκετές ελλείψεις σε συμπεριφορικό επίπεδο και συγκεκριμένα στο κοινωνικό, όπου τα άτομα με Asperger, παρόλο που έχουν μεγάλη ανάγκη για κοινωνική αποδοχή και την δημιουργία στενών φιλικών σχέσεων, αποτυγχάνουν και έτσι καταλήγουν να ξοδεύουν μεγάλο μέρος της ζωής τους στην απομόνωση. Στις ελλείψεις τους αυτές συγκαταλέγεται και το Χιούμορ το οποίο καταλαμβάνει πολύ μεγάλο μέρος στη ζωή μας.

Ο λόγος που επιλέχθηκε το χιούμορ σαν κύριο θέμα του δεύτερου μέρους της πτυχιακής είναι η βοήθεια που μπορεί να παρέχει στην βαθύτερη κατανόηση των κοινωνικών διαδράσεων και της επικοινωνίας. Ακόμα, το ότι το χιούμορ έχει μεγάλη κοινωνική, επικοινωνιακή και συναισθηματική αξία είναι από μόνο του αρκετό για να οδηγήσει στην μελέτη και κατανόηση του, αφού θα μπορούσε να μας τονίσει το πως βιώνουν τα άτομα με σύνδρομο Asperger την καθημερινότητα τους και έτσι να τους καταλάβουμε ακόμα καλύτερα. Ένας ακόμα λόγος που αξίζει να μελετήσει κανείς το χιούμορ είναι η πολύ ευρέως διαδεδομένη χρήση του στην καθημερινότητα μας, από συνεργατικές σχέσεις μέχρι και την προσέγγιση του άλλου φύλου κατά την εφηβεία.

Πρώτα πρώτα, είναι σημαντικό να δοθεί ένας ορισμός του γέλιου πριν μεταβούμε στην τεκμηρίωση της εργασίας ώστε να το ξεχωρίσουμε από το χιούμορ. "Το γέλιο αποτελεί έκφραση χαράς

ή ευαρέσκειας, μέσω των κινήσεων των μυών του προσώπου (ιδίως των χειλιών, του στόματος και των παρειών), συνοδευμένη από αλλεπάλληλες ηχηρές εκπνοές "(Λουπασάκης, 2002, σ. 43). Ακόμα, αποτελεί μια θυμική έκφραση των εσωτερικών μεταβολών που συμβαίνουν εντός ενός οργανισμού και είναι μια φυσική αντίδραση στο χιούμορ και στα αστεία. Το χιούμορ από την άλλη είναι αυτό το οποίο προκαλεί το γέλιο και είναι "η ικανότητα να αντιμετωπίζει κανείς την πραγματικότητα με εύθυμη διάθεση, λέγοντας ή κατανοώντας τι προκαλεί ενθουσιασμό και ψυχαγωγία". Στο χιούμορ ανήκει το "πνεύμα", συνήθως λογοπαίγνια και ευφυολογήματα τα οποία αποσκοπούν σε μια γνωστική επεξεργασία, το πείραγμα το οποίο αποσκοπεί στην συναισθηματική διέγερση κ.α. Τα οποία θα αναφερθούν αναλυτικά παρακάτω. (Ruggeri, 1988).

Σύνδρομο Asperger και Χιούμορ

Ο ίδιος ο Hans Asperger (1944) κατά την περιγραφή του για το σύνδρομο Asperger, ισχυρίστηκε ότι τα συγκεκριμένα άτομα έχουν παντελή έλλειψη του χιούμορ. Ο Attwood (2006) από την άλλη τόνισε μέσω των αναφορών του κατά την συνεργασία του με άτομα με Asperger, ότι δεν συμφωνεί με τον συγκεκριμένο ισχυρισμό "πως στα συγκεκριμένα άτομα απουσιάζει το χιούμορ", γιατί μέσω της εμπειρίας του διαπίστωσε ότι τα συγκεκριμένα άτομα αντιμετωπίζουν την πραγματικότητα με έναν δικό τους τρόπο, ο οποίος σε κάποιες περιπτώσεις θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και χιουμοριστικός. Έτσι θα μπορούσαμε να πούμε ότι επικρατεί διχογνωμία στην διεθνή βιβλιογραφία για το συγκεκριμένο ζήτημα.

Αρχικά, σύμφωνα με τους Persicke et al (2013), τα άτομα με Asperger αντιμετωπίζουν δυσκολίες με τον σαρκασμό, όπου το άτομο με δηκτική διάθεση λέει το αντίθετο από αυτό που εννοεί. Αυτή η ικανότητα προϋποθέτει ότι το άτομο είναι σε θέση να αναγνωρίσει τον μην κυριολεκτικό λόγο, όπως τις μεταφορές, τις μετωνυμίες, τις υπερβολές, τις έμμεσες ερωτήσεις και την ειρωνεία. Ο ρόλος

που εξυπηρετεί ο σαρκασμός είναι καθαρά κοινωνικός και επικοινωνιακός, αφού πέρα από την έμμεση δημιουργία χιούμορ και εύθυμης διάθεσης, εξυπηρετεί και την βαθύτερη κατανόηση της οπτικής με την οποία βλέπει και αντιμετωπίζει κοινωνικές καταστάσεις, το άτομο που χρησιμοποιεί τον σαρκασμό.

Παρόλο που η συγκεκριμένη ικανότητα είναι ανεπτυγμένη στην πλειοψηφία των νευροτυπικά ανεπτυγμένων παιδιών στην ηλικία των 5-6 ετών, στα παιδιά με Asperger η ικανότητα να μπορούν να αντιληφθούν την νοητική κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο συνομιλητής τους έχει σημαντικά ελλείμματα. Σύμφωνα μάλιστα και με μία έρευνα των Kaland et al (2002) όπως αναφέρεται στους Persicke et al (2013) όταν κλήθηκαν τα άτομα με Asperger να μπουν στην θέση του ήρωα μιας μικρής ιστορίας με σκοπό να αντιληφθούν τις νοητικές του καταστάσεις και να αναγνωρίσουν τον σαρκασμό, είχαν πολύ μεγαλύτερες δυσκολίες να τον αναγνωρίσουν σε σύγκριση με την ομάδα ελέγχου που απαρτιζόνταν από άτομα χωρίς το συγκεκριμένο σύνδρομο.

Την συγκεκριμένη άποψη έρχεται να τονίσει και η έρευνα της Harpe (1993) η οποία δίνει έμφαση στην δυσκολία των ατόμων να αναγνωρίσουν την μεταφορική σημασία του λόγου και με αυτόν τον τρόπο συσχετίζει τις δυσκολίες τους με το να αναγνωρίσουν όχι μόνο τον σαρκασμό και την ειρωνεία, αλλά και το χιούμορ γενικότερα. Η εξήγηση μάλιστα που δίνει αφορά μια θεωρία που προσπάθησε να εξηγήσει τα συμπτώματα του χιούμορ, την Θεωρία του Νου. Αυτό όμως αφορά μία μόνο όψη του χιούμορ, το οποίο όπως θα φανεί και παρακάτω στην τεκμηρίωση της εργασίας είναι πολυσύνθετο.

Πιο συγκεκριμένα δεν απαρτίζεται μόνο από το γνωστικό αλλά και από το κοινωνικό κομμάτι, το οποίο δεν έχει να κάνει μόνο με την αναγνώριση ενός αστείου, αλλά και με το να το μοιράσει κανείς ως εξωτερικευμένη αντίδραση για να γελάσουν και οι υπόλοιποι. Αυτό όμως προϋποθέτει ότι μπορούν να αναγνωρίσουν πότε είναι η κατάλληλη κοινωνική στιγμή για να πούνε το αστείο, καθώς και να υιοθετήσουν το ύφος κατάλληλα και να εμπνέουν αυτοπεποίθηση με την φυσική τους στάση. Σύμφωνα

με τους Lyons & Fitzgerald (2004), ακριβώς σε αυτό έγκειται και η δυσκολία των ατόμων με Asperger σχετικά με το χιούμορ, καθώς έχουν αρκετές ιδιοσυγκρασίες όσον αφορά τον τρόπο που αστειεύονται προξενώντας αμηχανία στους γύρω τους. Βέβαια παρόλο που οι ατομικές διαφορές και το υποκειμενικό στοιχείο είναι πολύ σημαντικό για να χαρακτηρίσουμε μια ομάδα, ότι έχει έλλειψη του χιούμορ, οι τελευταίοι τονίζουν ότι υπάρχει στα άτομα με Asperger η ικανότητα να δημιουργήσουν πρωτότυπα και "επιτυχημένα" αστεία, απλά λόγω των περιορισμένων τους ενδιαφερόντων με συγκεκριμένα θέματα, δεν βρίσκουν τόσο απήχηση (Roggeri, 1988).

Από τα παραπάνω λοιπόν φαίνεται ότι στην διεθνή βιβλιογραφία έχουν ασχοληθεί αρκετά με το συγκεκριμένο ζήτημα και παρότι δεν συμφωνούν για το αν υπάρχει παντελής έλλειψη ή μη όσον αφορά τα άτομα Asperger και το χιούμορ, φαίνεται να συμφωνούν και να τονίζουν ότι δυσκολεύονται ιδιαίτερα στο κοινωνικό χιούμορ και στην εξωτερίκευση του και ακόμα στο ότι έχουν πολύ συγκεκριμένα ενδιαφέροντα πάνω στα οποία επίσης αστειεύονται. Σκοπός παρακάτω είναι να εξεταστούν όλες οι πτυχές του χιούμορ και να γίνει μια εκτενής σύνδεση ανάμεσα στα δύο κεφάλαια και να τονιστεί η συσχέτιση τους και πως επηρεάζουν το ένα το άλλο.

Εξελικτική σημασία του Χιούμορ

"Το χιούμορ αποτελεί ένα έμφυτο χαρακτηριστικό του ανθρώπου" (Darwin, 1872) και εμφανίζεται μεταξύ του 4ου και του 5ου μήνα της ανάπτυξης, όπου το βρέφος, όταν νιώθει ότι δεν απειλείται, αντιλαμβάνεται τα απρόσμενα χαρακτηριστικά και την γελοσιότητα (γκριμάτσες), ως αστεία. Ο ρόλος του στην κοινωνική ανάπτυξη είναι ζωτικής σημασίας για το βρέφος αφού "ενοεί το παιχνίδι, την κατανόηση των κινήτρων και των συναισθηματικών καταστάσεων των άλλων ανθρώπων, πτυχών που υστερούν στα άτομα με Asperger" (Lyons and Fitzgerald, 2004).

Ένα ακόμα στοιχείο που ευνοεί τον ισχυρισμό ότι το χιούμορ είναι έμφυτο, είναι ότι τα βρέφη τα οποία μπορεί να εμφανίζουν κώφωση, νοητική δυσλειτουργία, ή και μειωμένη όραση, αναπτύσσουν κανονικά την ικανότητα να χαμογελούν και να γελούν και διατηρούν αυτήν την ικανότητα και στην ενήλικη ζωή τους. Ακόμα, το γέλιο παρατηρείται ακόμα, εκτός από τον άνθρωπο και σε άλλα θηλαστικά, όπως τους πιθήκους και αποτελεί ένα περίπλοκο ζήτημα που χρήζει περαιτέρω ανάλυσης, καθώς εξυπηρετεί πολλές λειτουργίες (Λουπασιάκης, 2002).

Συνοπτικά, το γέλιο εξυπηρετεί διάφορες κοινωνικές λειτουργίες, όπως είναι η μεταβολή της προσοχής, της διέγερσης και των συναισθημάτων του ακροατή, από έναν έμπειρο ομιλητή και χρήστη του χιούμορ, ώστε να τεθούν τα θετικά συναισθήματα που βιώνει ένας ακροατής ή ένα ακροατήριο υπέρ του λόγου του ομιλητή. Ακόμα, συμβάλλει στην δημιουργία ενός θετικού πλαισίου για κοινωνική αλληλεπίδραση, καθώς διευκολύνει το δεσμό που αναπτύσσεται ανάμεσα σε δύο άτομα του ίδιου είδους, αλλά και τις δραστηριότητες που απαιτούν συνεργασία. Επιπλέον, μπορεί να λειτουργήσει και σαν μορφή ανταμοιβής. Έπειτα από την επίδειξη θεμιτών ικανοτήτων από ένα μέλος της κοινότητας και έτσι ίσως να παίρνει και εξελίχτηκες προεκτάσεις, αφού τα άτομα με την ικανότητα να κάνουν τους άλλους να γελούν είναι πιο κοινωνικά προσαρμοσμένα και άρα πιο πιθανό να επιβιώσουν να αποκτήσουν απογόνους και να συμβάλλουν στην κοινότητα (Meyer et al, 2007). Εκτός, από την κοινωνική του σημασία έχει και μια αδιαμφισβήτητη θέση στην ανθρώπινη ευτυχία, αφού η απουσία του μπορεί να θεωρηθεί από δυσπροσαρμοστική και δυσλειτουργική συμπεριφορά ως και ψυχοπαθολογία. Ακόμα, μεγάλη είναι η αξία του και στην θεραπευτική σχέση, αλλά και στην ιατρική περίθαλψη αφού μπορεί να παρέχει τόσο προληπτική αλλά και θεραπευτική δράση.

Ίσως όμως από τους πιο σημαντικούς ρόλους του Χιούμορ να είναι αυτός στην υγεία, καθώς την ωφελεί με πολλούς τρόπους όταν κάνει "τον οργανισμό να γελά". Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά την φυσιολογία τονίζεται ότι το γέλιο μπορεί να συμβάλλει στην καλή λειτουργία ολόκληρου το σώματος, τονώνοντας το μυϊκό σύστημα, το Κεντρικό νευρικό σύστημα, το καρδιαγγειακό, το

ενδοκρινικό και το ανοσοποιητικό αφού μειώνει την κορτιζόλη, μειώνει την αγγειακή πίεση, αυξάνει την πρόσληψη οξυγόνου και εκκρίνει ενδορφίνες για την αντιμετώπιση του πόνου και αυξάνει την λειτουργία και την ποσότητα των αντισωμάτων του ανοσοποιητικού συστήματος. Συμβάλλει ακόμα και στην ψυχολογική ευεξία, αφού τονώνει την αυτοπεποίθηση και την αυτοεκτίμηση, αποφορτίζει την ψυχολογική ένταση και οδηγεί σε ποιοτικότερες και βαθύτερες διαπροσωπικές και ευρύτερες κοινωνικές σχέσεις.

Νευροψυχολογικά στοιχεία του χιούμορ

Το χιούμορ αποτελεί μια φυσιολογική λειτουργία του οργανισμού, η οποία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από συγκεκριμένες εγκεφαλικές δομές. Πιο συγκεκριμένα, υπεύθυνο για το χιούμορ φαίνεται να είναι "το μεταίχμιακό σύστημα" το οποίο, όπως περιγράφηκε από τον Broca, περιβάλλει το εγκεφαλικό στέλεχος και αποτελείται από την έλικα του προσαγωγίου και τον ιπποκάμπειο σχηματισμό (ιπποκάμπειο και παραιπποκάμπειο φλοιό), την αμυγδαλή, το μαστιοθαλαμικό δεμάτιο και τον πρόσθιο θάλαμο.

Ο λόγος που θεωρείται σημαντικός ο συγκεκριμένος σχηματισμός, είναι οι λειτουργίες που επιτελεί, καθώς αυτές σχετίζονται κυρίως με τα ένστικτα, το συναίσθημα, το άγχος, τη μνήμη κ.α. Επιπλέον, η αμυγδαλή ένα σύμπλεγμα πυρήνων σε σχήμα αμυγδάλου παίζει καταλυτικό ρόλο στην απόδοση συναισθηματικής σημασίας στα ερεθίσματα, τα οποία σαφώς μπορεί να συσχετιστούν με το χιούμορ. Συνδέεται ακόμα με τον υπομέλα τόπο και ρυθμίζει τις αντιδράσεις τάσεις φυγής μέσω της αύξησης των καρδιακών παλμών και της ενεργοποίησης του συμπαθητικού συστήματος, η

δραστηριότητα του οποίου σχετίζεται άμεσα σύμφωνα με τους McGhee & Goldstein (1983) με το χιούμορ.

Σύμφωνα και πάλι με τους τελευταίους, το χιούμορ σχετίζεται με το δεξί ημισφαίριο του εγκεφάλου, αφού αυτό καθορίζει και την ικανότητα να κατανοεί κανείς ένα αστείο, αλλά και την ικανότητα να αντιλαμβάνεται τον μεταφορικό λόγο. Αυτό φυσικά θα μπορούσε να συσχετιστεί με το σύνδρομο Asperger στο οποίο όπως είπαμε η θεωρία του Νου, η ικανότητα να αντιλαμβάνεται κανείς τις μεταφορές υπολειτουργεί. Αξίζει να σημειωθεί ότι και η θεωρία του Νου σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με το δεξιό εγκεφαλικό ημισφαίριο (Griffin et al, 2006).

Σημαντική είναι ακόμα η λειτουργία του μετωπιαίου λοβού για την εκτίμηση του χιούμορ. Σύμφωνα με την Σκαλτσουνάκη (2008) "βλάβη στην δεξιά πλευρά του μετωπιαίου λοβού, προκαλεί αδυναμία ερμηνείας των εισερχόμενων πληροφοριών και έλλειψη συνείδησης". Παρόλο που και τα δύο ημισφαίρια είναι εξίσου χρήσιμα, καθώς δρουν συμπληρωματικά και όχι ανεξάρτητα το ένα από το άλλο, τονίζεται η λειτουργία του δεξιού, καθώς είναι "ο κριτής της ταχύτητας του χρόνου, κατά τον οποίο το αστείο της υπόθεσης θα πρέπει να γίνει κατανοητό", παρότι το αριστερό είναι πιο σημαντικό για την επεξεργασία του λόγου, και έτσι "άνθρωποι με βλάβη στο δεξί εγκεφαλικό ημισφαίριο δεν μπορούν να κατανοήσουν ένα αστείο ή το χρησιμοποιούν σε εντελώς ακατάλληλο χρόνο".

Όπως είχαμε αναφέρει εκτεταμένα στο πρώτο μέρος της πτυχιακής, οι μετωπιαίοι λοβοί παίζουν καθοριστικό ρόλο στην θεωρία εκτελεστικών λειτουργιών, η οποία υπολειτουργεί στο σύνδρομο Asperger. Έχοντας τονίσει ότι το συγκεκριμένο σύνδρομο, οφείλει πολλά από τα συμπτώματα σε διαταραχή της ανάπτυξης των νευρωνικών κυκλωμάτων, θα μπορούσε να εξηγηθεί η δυσκολία τους στην κατανόηση και παραγωγή αστείων αν μελετηθούν ακόμα περισσότερο οι λειτουργίες του μετωπιαίου λοβού. Ο τελευταίος είναι υπεύθυνος για την κοινωνική και συναισθηματική κρίση, αφού ελέγχει την γνωστική ευελιξία, συμπεριφορές αναστολής και άρσης αναστολής, τα κίνητρα και την δομή της προσωπικότητας. Είναι γνωστό άλλωστε το παράδειγμα του

Phineas Cage, ο οποίος δέχτηκε βλάβη στους μετωπιαίους λοβούς έπειτα από ένα εργατικό ατύχημα, με συνέπεια από κοινωνικός συναισθηματικός και ευχάριστος άνθρωπος, έγινε βλάσφημος, αντικοινωνικός και με απώλεια στην αίσθηση του χιούμορ, το οποίο ελέγχεται από περιοχές σχετικές με τα προαναφερθέντα.

Θεωρίες για το Χιούμορ

Ένας ακριβής και απόλυτος ορισμός για το χιούμορ δεν υπάρχει, όπως ούτε και μία και απόλυτη θεωρία που να έχει επικρατήσει για αυτό. Οι κύριοι λόγοι που παρατηρείται το συγκεκριμένο φαινόμενο είναι το περιορισμένο ενδιαφέρον που συγκεντρώνει από τους ερευνητές, καθώς είναι πολύ δύσκολο να εξεταστεί σαν ξεχωριστό και ανεξάρτητο κεφάλαιο, λόγω της πολύ υποκειμενικής φύσης του. Παρόλα αυτά αναπτύχθηκαν κάποιες πολύ σημαντικές θεωρητικές κατευθύνσεις οι οποίες προσπάθησαν να παρουσιάσουν και να αναλύσουν το φαινόμενο του χιούμορ, εξηγώντας τι ακριβώς είναι και τι κοινωνικά οφέλη εξυπηρετεί.

Σε αυτό το σημείο θεωρώ πρόπον να αναφερθώ συνοπτικά σε κάποιες από αυτές, οι οποίες ξεχώρισαν έντονα για την ψυχολογική αξία τους και να παραβλέψω "πνευματικές και μυστικιστικές θεωρίες", καθώς παρότι μπορεί να παρουσιάζουν πολύ ενδιαφέρον δεν εντάσσονται τόσο στο κλίμα της συγκεκριμένης εργασίας που αφορά το Asperger και το χιούμορ και το οποίο χρήζει μιας πιο ψυχολογική αντιμετώπισης. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τους Buijen & Valkenburg (2004) η προσπάθεια να περιγραφεί και να αναλυθεί η λειτουργία και η προέλευση του χιούμορ, ξεκινάει ήδη από την Αρχαία Ελλάδα και στο διάστημα που ακολούθησε αναπτύχθηκαν πάρα πολλές θεωρίες με τρεις από αυτές όμως να ξεχωρίζουν πιο έντονα και να αναφέρονται επανειλημμένα, την θεωρία της ανωτερότητας, την θεωρία της ασυμφωνίας-ασυμβατότητας και την θεωρία διέγερσης-απελευθέρωσης έντασης.

Θεωρία των Χυμών

Αρχικά όπως υποδηλώνει το όνομα του Humour ή κατά το λατινικό Humor, προήλθε από την ελληνική λέξη "χυμός", κατά την θεωρία των χυμών του Ιπποκράτη, η οποία υποστήριζε ότι το ανθρώπινο σώμα συναπαρτίζεται από 4 χυμούς το αίμα, το φλέγμα, την χολή και την μέλαινα χολή, οι οποίοι θα πρέπει να βρίσκονται σε ισορροπία μεταξύ τους, για να είναι ο άνθρωπος υγιής. Κατά αυτόν τον τρόπο προκύπτουν 4 τύποι ιδιοσυγκρασιών:

- Ο αιματώδης: καλόκαρδος και ευχάριστος, ο οποίος επιθυμεί και επιδιώκει την διασκέδαση. "Το αιματώδες χιούμορ είναι χαρούμενο, κυκλοθυμικό και συνδέεται με το αίμα".
- Ο χολερικός: επιθετικός, επικριτικός και απαισιόδοξος, ο οποίος επιδιώκει να είναι ο αρχηγός και ο κυρίαρχος σε ότι κάνει, λόγω της μεγάλης πίστης στις δυνάμεις του. Το χιούμορ που συνοδεύει την συγκεκριμένη ιδιοσυγκρασία είναι απαισιόδοξο ή αλλιώς "γκρινιάρικο".
- Ο Μελαγχολικός: εσωστρεφής και καταθλιπτικός, ο οποίος ανήκει στον συναισθηματικό τύπο ανθρώπου. "Το χιούμορ όσον αφορά την διάθεση και την ανατομία που συνοδεύει τον συγκεκριμένο τύπο, αποκαλύπτει μελαγχολική διάθεση.
- Ο Φλεγματικός: απαθής, ψύχραιμος και κυνικός, ο οποίος αρέσκεται στο να τηρεί την ρουτίνα και να μένει πιστός στην παράδοση. " το φλεγματικό χιούμορ συνδέεται με το φλέγμα και υποδηλώνει απάθεια" (Λουπασάκης, 2002).

Σήμερα, τονίζεται ότι πίσω από την θεωρία των χυμών βρίσκονται οι ορμόνες και το ενδοκρινικό σύστημα τα οποία καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τόσο την υγεία του σώματος όσο και του ψυχισμού, τα οποία δεν είναι ανεξάρτητα μεταξύ τους αλλά βαδίζουν παράλληλα. Συγκεκριμένα, όπως

αναφέρει ο Λουπασάκης (2002) το είδος του χιούμορ που μπορεί να χρησιμοποιεί κάποιος μπορεί να υποδηλώνει αν έχει καλή υγεία ή κάποιο πρόβλημα. Κατά αυτόν τον τρόπο κάποιος άντρας που χρησιμοποιεί λεπτό χιούμορ κατά πάσα πιθανότητα χαίρει καλή υγείας, ενώ ίσως δεν συμβαίνει το ίδιο για κάποιον που εκφράζεται μέσω της κοροϊδίας. Στην περίπτωση μίας γυναίκας, πιο υγιείς φαίνονται να είναι όσες χρησιμοποιούν ερωτικό χιούμορ.

Θεωρία της ανωτερότητας

Η συγκεκριμένη θεωρία χρονολογείται στην εποχή του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη, καθώς και του Hobbes και υποστηρίζει ότι υπάρχει σχέση ανάμεσα στο χιούμορ και στην επιθετικότητα ή στο να νιώθει κανείς ανώτερος. Συγκεκριμένα, η θεωρία ανωτερότητας ισχυρίζεται ότι ένα άτομο γελάει με τις ατυχίες των άλλων, καθώς νιώθει ανώτερος και κυρίαρχος και έτσι ενισχύεται η αυτοπεποίθησή του, όντας ο ίδιος σε πλεονεκτική θέση. Έτσι αποτέλεσμα, είναι να γελάει κανείς με κάποιον ο οποίος βάση κάποιων κοινωνικών κριτηρίων τίθεται ανεπαρκής και επομένως κατώτερος, όπως με την ασχήμια, την έλλειψη αυτογνωσίας και τα φυσικά ελαττώματα. Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με τον Αριστοτέλη το άτομο γελάει, χωρίς όμως να εμπλέκεται συναισθηματικά με το "θύμα" ή να το κοροϊδεύει από μοχθηρία και κακία με σκοπό να του προκαλέσει πόνο (Buijzen & Valkenburg, 2004). Μέσω αυτής της θεωρίας εξηγούνται σε μεγάλο βαθμό και η διάδοση των στερεοτύπων όχι μόνο σε ατομικό επίπεδο, αλλά και σε συλλογικό όπου "θύμα" είναι μια ολόκληρη ομάδα, συνήθως μειονότητα, η οποία δέχεται ρατσιστικά ανέκδοτα ή και σεξιστικά, με σκοπό να τονώσει την αυτοπεποίθησή και το αίσθημα κυριαρχίας της πλειοψηφίας και όσων γενικά βρίσκονται σε πιο πλεονεκτική θέση. Σύμφωνα, πάλι με τον Αριστοτέλη και τον Πλάτωνα, το ότι παρατηρείται το συγκεκριμένο φαινόμενο δεν αποτελεί δικαιολογία για να συνεχίζεται, αλλά αντίθετα θα πρέπει να

περιορίζεται στο ελάχιστο.

Για την συγκεκριμένη θεωρία για το χιούμορ επικέντρωσε το ενδιαφέρον του και ο Hobbes ο οποίος χαρακτηριστικά αναφέρει στο έργο του περί της φύσης του ανθρώπου "Το χιούμορ δεν είναι τίποτα άλλο παρά μια αίσθηση ανωτερότητας η οποία πηγάζει από την υποτίμηση του άλλου ή του εαυτού μας, νιώθοντας ανώτεροι σε σχέση με το άτομο που ήμασταν στο παρελθόν και με τα λάθη που διεπράχθησαν". Έτσι φαίνεται και πάλι ότι η κοινωνική προσαρμογή έχει σημαντικό ρόλο στο χιούμορ, καθώς υπό αυτήν την έννοια τονίζεται η πρωτόγονη σημασία του χιούμορ, όπου μοιάζει πιο πολύ με ξεκαθάρισμα λογαριασμών ή κυριαρχία απέναντι σε ένα ανταγωνιστικό μέλος της φυλής, όπου οι λέξεις αντικαθιστούν την σωματική δύναμη (Lynch, 2002).

Αν η συγκεκριμένη θεωρία ισχύει τότε η αδυναμία στο κοινωνικό κομμάτι των ατόμων με σύνδρομο Asperger σε συνδυασμό με την έλλειψη χιούμορ θα μπορούσε να οδηγήσει σε ακόμα πιο πολλές δυσκολίες, καθώς εκτός από την κοινωνική απομόνωση θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν και την θυματοποίηση από τρίτους. Αλλά περισσότερο σχετικά με αυτό το θέμα, θα αναλυθούν στο κεφάλαιο "επιθετικό χιούμορ και Asperger", αφού πρώτα συζητηθούν και οι υπόλοιπες θεωρίες που επικράτησαν στην διεθνή έρευνα για το χιούμορ.

Θεωρία διέγερσης-απελευθέρωσης έντασης.

Η συγκεκριμένη θεωρία παρουσιάζει το χιούμορ σαν ανακούφιση και εστιάζει στο γέλιο και την λειτουργία του. Κατά αυτόν τον τρόπο το χιούμορ λειτουργεί σαν ένας ομοιοστατικός μηχανισμός, ο οποίος όταν ξεφεύγει η ψυχολογική ένταση από τα φυσιολογικά επίπεδα, με την χρήση των αστείων που ως αποτέλεσμα έχουν το γέλιο, αποφορτίζει την ψυχολογική ένταση και έτσι η φυσιολογική λειτουργία του οργανισμού επανέρχεται στο φυσιολογικό. Στα πλαίσια της αποφόρτισης έγκειται και η απελευθέρωση νεωρινικής ενέργειας και αυτό με τη σειρά του οδηγεί στο γέλιο (Buijen & Valkenburg

, 2004). Κατά αυτόν τον τρόπο θα μπορούσε να ειπωθεί, σύμφωνα με την θεωρία της διέγερσης-απελευθέρωσης της έντασης, ότι τα αποτελέσματα του χιούμορ εμφανίζονται στον οργανισμό μέσω της μείωσης του στρες που επιφέρει.

Ακόμα ενδιαφέρον παρουσιάζει και μια ψυχαναλυτική θεωρία πάνω στην ανακούφιση που προσφέρει το χιούμορ. Συγκεκριμένα, ο Freud ισχυρίστηκε ότι αυτά τα οποία οδηγούν στην αύξηση της συσσωρευμένης ψυχολογική ενέργειας είναι κυρίως είναι οι εσωτερικευμένες επιθετικές και σεξουαλικές παρορμήσεις οι οποίες δεν εκφράστηκαν κατάλληλα. Αυτό το οποίο προσφέρει το χιούμορ συγκεκριμένα είναι η έκφραση αυτών των επιθυμιών με έναν τέτοιο τρόπο, που το άτομο να μην κινδυνεύει να γίνει μη αποδεκτό από το κοινωνικό σύνολο (Meyer, 2000). Έτσι, λειτουργεί σαν ένας ώριμος μηχανισμός άμυνας ο οποίος αποτρέπει την πρόκληση άγχους τόσο στο ίδιο το άτομο, όσο και στον συνομιλητή του (ή το κοινό του) (Pervin, & John, 2001).

Επομένως, το χιούμορ θα μπορούσε να είναι ένα εξαιρετικά χρήσιμο στοιχείο σε ένα κοινωνικό πλαίσιο, αφού βοηθάει τα άτομα που συναναστρέφονται μεταξύ τους, να αντιμετωπίζουν με μεγαλύτερη ευκολία καταστάσεις που συνδέονται με αυξημένο άγχος έως και κατάθλιψη και έτσι να αναπτύσσουν δεσμό μεταξύ τους. Έτσι οι καλοί χρήστες του χιούμορ επωφελούνται από αυτήν την κατάσταση, αφού χρησιμοποιούν το χιούμορ στην αρχή μιας ομιλίας τους ή και σε μια ενδεχόμενη γνωριμία τους για να προσελκύσουν το ενδιαφέρον και να ελαχιστοποιήσουν τα αμήχανα συναισθήματα που μπορεί να συνοδεύουν μία κατάσταση ("για να σπάσει ο πάγος"). Κατά αυτόν τον τρόπο δημιουργούν στον συνομιλητή τους θετικά συναισθήματα για τους ίδιους και θέτουν τα θεμέλια για μια ευχάριστη γνωριμία που μπορεί να εξελιχτεί σε φιλία (Meyer, 2000). Αυτό όμως θα μπορούσε να εντείνει ακόμα περισσότερο τα προβλήματα που σχετίζονται σε ένα κοινωνικό πλαίσιο για τα άτομα με Asperger, αφού με την δυσκολία τους να χρησιμοποιήσουν το χιούμορ, θα μπορούσαν εκτός από την δυσκολία τους στην διατήρηση μιας φιλίας, να έχουν πρόβλημα και στην προσέγγιση κάποιων, καθώς θα είναι πολλά τα αμήχανα συναισθήματα και για τους δύο.

Θεωρία Ασυμφωνίας-Ασυμβατότητας

Η συγκεκριμένη θεωρία προσπαθεί να δώσει μία εξήγηση σχετικά με το τι θεωρείται αστείο. Κατά αυτήν το χιούμορ προκύπτει, όταν κάτι εκλαμβάνεται ως ασύμβατο. Έτσι, κάτι το αναπάντεχο, το μη λογικό και το ανάρμοστο θα μπορούσε να προκαλέσει γέλιο, πάντα σε σύγκριση με το πλαίσιο. Έτσι θα μπορούσε να ειπωθεί ότι το χιούμορ εκλαμβάνεται από μία πιο γνωσιακή-γλωσσολογική σκοπιά, η οποία αντιμετωπίζει την γλώσσα ως το θεμέλιο του χιούμορ και την αναλύει βάση των γνωστικών λειτουργιών στις οποίες στηρίζεται.

Πιο συγκεκριμένα, προϋπόθεση για να γίνει αντιληπτό κάτι ως αστείο είναι να προκαλέσει έκπληξη. Η έκπληξη προκύπτει, όταν αποκαλύπτεται στο τέλος ενός αστείου κάτι το οποίο δεν είχε σκεφτεί μέχρι εκείνη την στιγμή ο ακροατής και παρουσιάζεται ως ασύμβατο με το σενάριο του αστείου (punchline). Σύμφωνα μάλιστα με τον Schopenhauer "όσο μεγαλύτερη η ασυμφωνία τόσο μεγαλύτερο θα είναι και το γέλιο. Ασυμφωνίας-Ασυμβατότητα θα μπορούσε να προκύψει και αν κάτι εκλαμβανόταν ως γελοίο, αλλά στο τέλος αποδείχθηκε ότι ήταν λογικό προκαλώντας ξάφνιασμα.

Αυτή η λειτουργία του χιούμορ είναι πολύ γνωστή από πολύ παλιά και έχει προκαλέσει και το ενδιαφέρον αρχαίων φιλοσόφων όπως του Αριστοτέλη. Κατά αυτόν, το χιούμορ είναι ένας πολύ καλός δείκτης ρητορικής, αφού ένας ρήτορας με την χρήση του χιούμορ μπορεί όχι μόνο να πείσει το κοινό ή και να φανεί ανώτερος (σύμφωνα και με την θεωρία της υπεροχής που επίσης εισήγαγε), αλλά και να ελκύσει και να διατηρήσει την προσοχή του ακροατηρίου. Ο τρόπος με τον οποίο θα μπορούσε να το πετύχει αυτό είναι με τη χρήση μεταφορικού λόγου, να αποκαλύψει κάτι άλλο από αυτό που περίμενε να ακούσει το κοινό και έτσι να τους δημιουργήσει τρομερή εντύπωση (Ξηνταροπούλου, 2012).

Συμπερασματικά, από τα παραπάνω φαίνεται ότι σύμφωνα με τις γνωστικές-γλωσσολογικές θεωρίες για να αντιληφθεί ένας άνθρωπος το χιούμορ πρέπει μέσω γνωστικών μηχανισμών, να

περάσει από δύο στάδια. "Το πρώτο είναι η αντίληψη της ύπαρξης ενός στοιχείου γελοιότητας και παραλογισμού και το δεύτερο είναι όταν το άτομο βρίσκεται σε θέση να συνδέσει τα δεδομένα που του δίνονται και να δώσει λογική εξήγηση σε αυτό που αρχικά του φαινόταν παράλογο" (Σκαλτσουνάκη, 2008).

Έτσι, το άτομο θα πρέπει να έχει ικανότητα στο να αναγνωρίζει το πλαίσιο ώστε να ερμηνεύει κατάλληλα την αντίθεση που υπάρχει στο νόημα που πίστευε στην αρχή και σε αυτό που πραγματικά ισχύει. Ακόμα στις γνωστικές-γλωσσολογικές του ικανότητες θα πρέπει να είναι αναπτυγμένη η ικανότητα να μιλάει κανείς με μεταφορές και μετωνυμίες καθώς και να τις αναγνωρίζει, ώστε να "παραπλανήσει" τις σκέψεις του ακροατή από την πραγματική έκβαση της ομιλίας και έτσι να λειτουργήσει η έκπληξη κατά την αποκάλυψη. Αυτό όμως στα άτομα με Asperger θα μπορούσε να δημιουργήσει κάποια θέματα όχι μόνο στην χρήση χιούμορ, αλλά κυρίως στην αναγνώριση των αστείων. Ο λόγος είναι ότι έχουν αδύναμη κεντρική συνοχή και έτσι δυσκολεύονται να αναγνωρίσουν το πλαίσιο σε μια συζήτηση, αλλά και προβλήματα στην θεωρία του νου, με συνέπεια να μην μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις μεταφορές προς όφελος τους ή και να τις καταλάβουν και έτσι να τους δημιουργηθεί έκπληξη από την ασυμφωνία-ασυμβατότητα (Lyons & Fitzgerald, 2004). Παρόλα αυτά έχει τονιστεί ότι οι γνωστικές τους λειτουργίες παραμένουν σε μεγάλο βαθμό ανεπηρέαστες (μνήμη, αντίληψη, γλώσσα, σκέψη) και έτσι ίσως να υπήρχε η δυνατότητα να διδαχθούν για το πως να εφαρμόσουν τεχνικές σχετικά με το χιούμορ. Πριν από αυτό όμως ενδιαφέρον παρουσιάζει, αφού αναλύθηκαν οι τρεις κυριότερες θεωρίες για το χιούμορ, το πως οι ελλείψεις τους σε αυτές θα μπορούσε να τους δημιουργήσει προβλήματα στην καθημερινότητα τους.

Επιθετικό Χιούμορ και Asperger.

Ο Αριστοτέλης στην προσπάθεια του να εξηγήσει το χιούμορ εισήγαγε τον όρο "επιχαιρεκακία", ο οποίος είναι ευρέως διαδεδομένος στην διεθνή βιβλιογραφία με τον γερμανικό όρο Schadenfreude, ο οποίος ξεφεύγει αρκετά από την έννοια του χιούμορ και την θεωρία της ανωτερότητας και αντιμετωπίζει τις κακοτυχίες και την θλίψη των άλλων, ως αίσθημα χαράς και ικανοποίησης από έναν τρίτο.

Συγκεκριμένα, αυτό το οποίο υποδηλώνει ο συγκεκριμένος όρος είναι ότι σε ένα κοινωνικό πλαίσιο οι κοινωνικές συγκρίσεις ευδοκιμούν, με συνέπεια να μοιάζουν περισσότερο με μία συνεχή αναζήτηση για το ποιος είναι ανώτερος ή κατώτερος σε σχέση με κάποιον άλλον (και σε ατομικό και σε συλλογικό επίπεδο). Έτσι ως αποτέλεσμα αυτών των συγκρίσεων είναι η ζήλια απέναντι σε κάποιον σε πιο ευνοϊκή θέση και η "επιχαιρεκακία" για κάποιον ο οποίος έπειτα από ένα λάθος κατέβηκε στην κοινωνική κλίμακα. Επίσης χαιρέκακα συναισθήματα προκύπτουν και για κάποιον ο οποίος δεν είναι κοινωνικά προσαρμοσμένος και βρίσκεται αρκετά κάτω από την θέση ενός τρίτου, αλλά πάντα από μία απόσταση και χωρίς να υπάρχει ενσυνάισθηση για τα συναισθήματα του. Συνέπεια των παραπάνω είναι ο σαδισμός, ο οποίος είναι σκόπιμη χρήση πειραγμάτων που παραπέμπουν σε επιθετικό και εχθρικό χιούμορ, ώστε να αποτρέψουν κάποιον από τα να ανέβει κοινωνικά ή και ακόμα να μείνει στάσιμος έως και απομονωμένος, ώστε να προκαλέσει χαρά στον θύτη για την δύναμη του και την ισχυρή αυτοπεποίθησή του (Porter et al, 2014).

Κάτι τέτοιο όμως κάθε άλλο θα μπορούσε να ωφελήσει άτομα με σύνδρομο Asperger, αφού σε ένα κοινωνικό πλαίσιο έχουν εξαιρετικές σημαντικές δυσκολίες, με συνέπεια όχι μόνο να βρίσκουν τον εαυτό τους απομονωμένο, αλλά και να είναι ο εύκολος στόχος για πειράγματα και κοροϊδευτικά σχόλια. Συγκεκριμένα, όπως αναφέρεται στους Zeedyk et al (2014) το 77% από 192 γονείς ανέφεραν ότι κατά την διάρκεια ενός μήνα το παιδί τους το οποίο είχε διαγνωστεί με σύνδρομο Asperger είχε

δεχτεί θυματοποίηση, με το 46% να αναφέρει ότι η θυματοποίηση έφτασε να είναι έως και 2 ή και παραπάνω φορές μέσα σε μια εβδομάδα.

Σύγκριση μάλιστα έγινε και με άλλα άτομα τα οποία δέχονται σχολικό εκφοβισμό και τα οποία δεν ανήκουν στο αυτιστικό φάσμα. Αυτό το οποίο βρέθηκε είναι ότι τα άτομα με Asperger έχουν τις περισσότερες πιθανότητες από όλους στην τάξη να δεχτούν μεγαλύτερο σε διάρκεια και ένταση κοινωνικό αποκλεισμό, στοχοποίηση από συγκεκριμένα άτομα, καθώς και να δεχτούν λεκτική και σωματική βία. Επίσης αυτό το οποίο τους οδηγεί στο να δέχονται λεκτική βία μπορεί να εξηγηθεί αρχικά από την αδυναμία τους στην θεωρία του Νου και την κεντρική συνοχή, καθώς με το να μην μπορούν να καταλάβουν πότε κάποιος μιλάει μεταφορικά ή κυριολεκτικά δεν μπορούν να καταλάβουν πότε κάποιος "θίγει και πειράζει με οξύτητα", λέγοντας το αντίθετο από αυτό που εννοεί, με έντονη κοροϊδευτική διάθεση ή αλλιώς πότε χρησιμοποιεί τον "σαρκασμό". Έτσι έχοντας δυσκολίες και με τις εκτελεστικές λειτουργίες δεν μπορούν να ανταπαντήσουν ακόμα και όταν καταλαβαίνουν τον σαρκασμό με συνέπεια να βρίσκουν συνεχώς τον εαυτό τους σε μειονεκτική θέση, όσον αφορά το επιθετικό χιούμορ που συγκαταλέγεται στην λεκτική βία (Lyons & Fitzgerald, 2004).

Ένας ακόμα παράγοντας που τα άτομα με Asperger δέχονται πιο επιθετικό χιούμορ, είναι ή έλλειψη φίλων να τους προστατέψουν, καθώς και να τους εξηγήσουν πως λειτουργούν οι κοινωνικοί κανόνες και πως να τους χρησιμοποιήσουν προς όφελος τους. Ένας σημαντικός λόγος που δεν έχουν φίλους είναι και η αδυναμία τους να εκτιμήσουν την χρήση του χιούμορ και να αναγνωρίσουν τα αστεία, αφού όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στον Meyer (2000) "τα άτομα που εκλαμβάνονται από τους άλλους ως καλοί χρήστες του χιούμορ, είναι από του πιο δημοφιλείς σε ένα κοινωνικό σύνολο". Ως επακόλουθο η έλλειψη φίλων και η συνεχής έκθεση σε κινδύνους, καθώς και το αίσθημα του αβοήθητου τους οδηγεί στο να εμφανίζουν παθολογικά χαρακτηριστικά όπως υπερβολικό άγχος έως και κατάθλιψη. Αυτά τα συναισθήματα όμως σχετίζονται με ακόμα μεγαλύτερη απόσυρση και αποδοχή αρνητικών συμπεριφορών και εκφράσεων (Zeedyk et al, 2014)

Αναπτυξιακά Στάδια Χιούμορ

Ο λόγος που έχει ενδιαφέρον η μελέτη των διαφορετικών ειδών χιούμορ, είναι ότι ανάλογα με το είδος του χιούμορ που υιοθετεί κάποιος έχει άμεση σχέση με τις σχέσεις του με τον κοινωνικό περίγυρο και πιο συγκεκριμένα για το αν θα γίνει αποδεκτός ή θύμα εκφοβισμού, ακόμα και στην νηπιακή ηλικία. Σχετικά με αυτό το θέμα μάλιστα έχει προταθεί και ένα αναπτυξιακό μοντέλο από τον Mcghee (1983).

Ο τελευταίος χώρισε το χιούμορ σε 4 στάδια. Κατά το πρώτο το οποίο παρατηρείται από την ηλικία των 1,5-3 το παιδί κάνει ασύμφωνες συσχετίσεις ανάμεσα σε αντικείμενα του περιβάλλοντος του, ώστε να προκαλέσει γέλιο, όπως να χρησιμοποιήσει ένα παπούτσι σαν τηλέφωνο. Κατά την ίδια ηλικία παρατηρείται και το δεύτερο στάδιο, όπου το παιδί συνεχίζει να κάνει ασύμφωνες συσχετίσεις αλλά αυτήν την φορά με γλωσσικό περιεχόμενο, όπως να πει ένα άλογο, μεγάλο σκύλο.

Το τρίτο στάδιο αναπτύσσεται κατά την ηλικία των 3 έως 7 έτων και προϋποθέτει ότι το άτομο έχει αναπτύξει την ικανότητα να κατανοεί αφηρημένες έννοιες, ώστε να ξεχωρίζει ακόμα πιο εύκολα την ασυμφωνία-ασυμβατότητα σε ένα πλαίσιο. Κατά αυτό το στάδιο το παιδί είναι σε θέση να παρακολουθήσει και να βρει διασκεδαστικά χιουμοριστικά προγράμματα, όπως κινούμενα σχέδια, να κάνει και να καταλάβει τα λογοπαίγνια, καθώς και να πει ανέκδοτα.

Το τέταρτο και τελευταίο στάδιο ξεκινά από την ηλικία των 7 και ολοκληρώνεται κυρίως στην ηλικία των 12-13. Σε αυτό, αναπτύσσονται οι πιο ώριμες τεχνικές του χιούμορ και το παιδί πλέον μοιάζει με τους ενήλικες και στο πως αστειεύεται αλλά και σε αυτά που πλέον το κάνουν να χαμογελά. Έτσι, κύριο γνώρισμα του συγκεκριμένου σταδίου είναι η θεματολογία των αστείων. Αυτή πλέον αφορά κυρίως σεξουαλικά ζητήματα, πειράγματα και θέματα τα οποία αφορούν την κουλτούρα, αλλά και τις κοινωνικές μόδες που επικρατούν εκείνη την περίοδο.

Αυτό που έχει μεγάλο ενδιαφέρον σχετικά με τα αναπτυξιακά στάδια είναι ότι πιθανότατα τα

άτομα με Asperger να μην έχουν παντελή έλλειψη του χιούμορ, μιας και όπως ειπώθηκε το χιούμορ είναι κάτι το εξαιρετικά υποκειμενικό και έχει μεγάλη σχέση με τις ατομικές διαφορές του κάθε ατόμου και όχι τόσο με μια γραμμική αναπτυξιακή πορεία. Αυτό όμως που πιθανότατα συμβαίνει, είναι ότι δεν ανέπτυξαν την συγκεκριμένη ικανότητα εξίσου γρήγορα με τους συνομηλίκους τους και πιθανότατα αν διδαχθούν πως να κάνουν χιούμορ, να φτάσουν στο ίδιο ή και ανώτερο επίπεδο (Ruggeri, 1988)

Είδη Χιούμορ

Πριν μεταβούμε στην ανάλυση της διδαχής του χιούμορ, καλό είναι να αναφερθούν τα κυριότερα είδη του χιούμορ, καθώς και οι σκοποί του καθενός ξεχωριστά. Τα ενδιαφέρον θα επικεντρωθεί στις κατηγορίες του χιούμορ που παρατηρούνται στην καθημερινή κοινωνική διάδραση: Αρχικά σύμφωνα με τους Kuiper & Leite (2010) το χιούμορ θα μπορούσε να χωριστεί σε 4 ευρείες κατηγορίες ανάλογα με την προσωπικότητα κάποιου σε ένα κοινωνικό πλαίσιο και να καθορίσει ακόμα και τις σχέσεις του με τους άλλους. Συγκεκριμένα δύο ανήκουν στο προσαρμοστικό είδος χιούμορ και δύο στο δυσπροσαρμοστικό.

Η πρώτη κατηγορία που κατατάσσεται στο προσαρμοστικό χιούμορ είναι **το κοινωνικό χιούμορ (affiliative humor)**, το οποίο αποσκοπεί στο να δημιουργήσει φιλίες και γενικότερα ισχυρούς δεσμούς ανάμεσα σε άτομα, παρέχοντας ένα ευχάριστο κλίμα και μειώνοντας το άγχος. Χρησιμοποιείται σε κάθε είδους κοινωνική εκδήλωση και κατάσταση και το άτομο εκλαμβάνεται ως ευχάριστο και δημοφιλές από τους υπόλοιπους, ενώ αυτό το είδος είναι από τα πιο αρεστά σύμφωνα με τον Kuiper, (2010) για ένα κοινωνικό σύνολο, καθώς δήλωσαν ότι θα συνέχιζαν να κάνουν παρέα με κάποιον που χρησιμοποιεί αυτού του είδους το χιούμορ.

Η δεύτερη κατηγορία προσαρμοστικού χιούμορ είναι το **αυτοεξυψωτικό χιούμορ (self-enhancing humor)**. Αυτό έχει ως σκοπό την αντιμετώπιση των καθημερινών δυσκολιών και προβλημάτων με χιούμορ, ώστε να μειώσει το άγχος και να οδηγήσει στην αντιμετώπιση τους με αυτοπεποίθηση. Ακόμα, σε ένα κοινωνικό πλαίσιο θα μπορούσε να συμβάλλει, αφού αντιμετωπίζει τους υπόλοιπους ως ίσους, που έχουν το δικαίωμα να κάνουν και κάποιο λάθος και όχι ως εχθρούς που σκοπό έχουν να βλάψουν τους άλλους. Σύμφωνα με τον Kuiper (2010) και αυτό το είδος χιούμορ είναι από τα πιο αρεστά και πιο ελκυστικά για το κοινωνικό σύνολο, καθώς εκλαμβάνουν το άτομο που χρησιμοποιεί το συγκεκριμένο χιούμορ, ως πιο δημοφιλές, με μεγαλύτερη αυτοεκτίμηση και αυτοπεποίθηση.

Στο δυσπροσαρμοστικό χιούμορ από την άλλη ανήκει το **επιθετικό χιούμορ (aggressive humor)**. Αυτό ως σκοπό έχει να μειώσει τους άλλους, να τους υποβιβάσει και να τους δυσφημήσει. Είναι το είδος του χιούμορ που αναπτύχθηκε εκτενώς στο κεφάλαιο (επιθετικό χιούμορ και Asperger) και τονίστηκε η μεγάλη του συσχέτιση με τον σχολικό εκφοβισμό, όπου ο θύτης, ο οποίος συνήθως είναι διαταραγμένη προσωπικότητα έχοντας ως όπλο τον σαρκασμό, την ειρωνεία και την κοροϊδία αντιμετωπίζει τους άλλους ως καρικατούρες και στόχο έχει να τους γελοιοποιήσει για να ανέβει ο ίδιος κοινωνικά και να νιώσει συναισθήματα χαράς και ικανοποίησης (Ξηνταροπούλου, 2012). Αυτό που τόνισε ο Kuiper (2010) είναι ότι τα άτομα που χρησιμοποιούν το συγκεκριμένο είδος χιούμορ, σταδιακά αποφεύγονται από τους υπόλοιπους, καθώς τους αντιμετωπίζουν καχύποπτα και δεν τους θέλουν για καθημερινή στενή κοινωνική επαφή. Χαρακτηριστική τεχνική της συγκεκριμένης κατηγορίας είναι τα ρατσιστικά και σεξιστικά αστεία.

Μια ακόμα κατηγορία που ανήκει στο δυσπροσαρμοστικό χιούμορ είναι το **αυτομειωτικό χιούμορ (self-defeating humor)**, κατά το οποίο το ίδιο το άτομο στοχοποιεί τον εαυτό του, για να κάνει τους άλλους να γελάνε με αυτόν. Λειτουργεί κατά κάποιον τρόπο, σαν τον γελωτοποιοί μιας ομάδας, προβάλλοντας συνεχώς τις αδυναμίες του και την άσχημη εικόνα που έχει σχηματίσει για τον

εαυτό του, λόγω της χαμηλής αυτοπεποίθησης του. Ακόμα, πιθανότατα να συνυπάρχει και κατάθλιψη ή αυξημένο άγχος με αυτήν την κατηγορία. Ο στόχος της συγκεκριμένης κατηγορίας είναι να προκαλέσει συναισθήματα αποδοχής στους υπόλοιπους, αλλά το αποτέλεσμα εντέλει είναι ο χαμηλός σεβασμός και η κοινωνική απομόνωση.

Σχετικά με τις τεχνικές του χιούμορ για την πρόκληση γέλιου σε μια συζήτηση και μπορούν να χρησιμοποιηθούν και από τις τέσσερις παραπάνω κατηγορίες, αυτές ενδεικτικά είναι:

Η παρωδία, όπου μια μορφή ή ένα έργο τέχνης προβάλλεται μιμητικά αλλοιωμένο με σκοπό την γελοιοποίηση του.

Η σάτιρα, όπου το άτομο που κάνει χιούμορ εκθέτει τις αδυναμίες ενός θέματός με στόχο τα καυστικά σχόλια και τους εμπαιγμούς, συχνά όμως με την προσδοκία της βελτίωσής του. Τα θέματα της μπορεί να είναι πολλά, από πολιτικά μέχρι ηθικά και συναισθηματικά.

Το μαύρο χιούμορ (black humor), όπου το άτομο κάνει αναφορές σε θλιβερά γεγονότα ή καταστάσεις, καθώς και σε μακάβριο περιεχόμενο, όπως αρρώστιες κτλ. Το είδος αυτό όμως θέλει ιδιαίτερη προσοχή σε ένα κοινωνικό πλαίσιο, καθώς μπορεί να γίνει εύκολα μη αποδεκτό.

Η φάρσα, όπου το άτομο παραπλανεί το θύμα του σε μια καλοστημένη απάτη, στην οποία μόνο στο τέλος αποκαλύπτει τους πραγματικούς σκοπούς που τον παραπλάνησε, δημιουργώντας έκπληξη.

Η ειρωνεία, όπου το άτομο με δηκτική διάθεση λέει το αντίθετο από αυτό που εννοεί. Π.χ. Ωραία θάλασσα (και είναι φουρτουνιασμένη).

Ο σαρκασμός, διαφέρει από την ειρωνεία και είναι πιο συχνά προφορικός, καθώς στον γραπτό λόγο δύσκολα γίνεται αντιληπτός. Στόχο έχει μέσω των περίεργα τονισμένων εκφράσεων, χαμόγελων και τόνου της φωνής, να χλευάσει έναν τρίτο. Χαρακτηριστικό του είναι η μηδενιστική/ κυνική στάση.

Ο Αυτοσαρκασμός, όπου το ίδιο το άτομο με ευχάριστη διάθεση αναφέρεται στον εαυτό του και σε κάποια μικρά μειονεκτήματα του, για να κερδίσει την εύνοια των άλλων και να φανεί μη απειλητικός (

Ξηνταροπούλου, 2012).

Διδαχή του Χιούμορ

Παραπάνω, τονίστηκε η πολύτιμη σημασία του χιούμορ, όχι μόνο στην φυσιολογία του ανθρώπου αλλά και στην κοινωνική του συναναστροφή, καθώς ακόμα και το είδος του χιούμορ που χρησιμοποιεί κάποιος είναι αρκετό για να καθορίσει σημαντικό μέρος των σχέσεων του, καθώς και το πως τον αντιμετωπίζουν οι άλλοι. Φάνηκε ακόμα ξεκάθαρα σε ποιους τομείς υστερούν τα άτομα με Asperger, όσον αφορά το Χιούμορ, βασιζόμενο τόσο σε θεωρίες που εξηγούν τον Αυτισμό αλλά και σε θεωρίες που εξηγούν το χιούμορ, ακόμα και αναπτυξιακά. Αυτό όμως που έμεινε αναπάντητο είναι αν τα άτομα με το συγκεκριμένο σύνδρομο έχουν την δυνατότητα να ωφεληθούν από τα θετικά στοιχεία που προσφέρει το χιούμορ.

Σύμφωνα με τους Lyons & Fitzgerald (2007) τα άτομα με Asperger έχουν την ικανότητα να γελάνε και με άλλα άτομα και με τον εαυτό τους, απλά όχι τόσο αναπτυγμένη. Οι γνωστικές τους ικανότητες παρόλα αυτά είναι σε πολύ ικανοποιητικό επίπεδο και θα μπορούσαν να διδαχτούν τις τεχνικές που προαναφέραμε. Αυτό που αλλάζει είναι ότι έχουν πολλές δυσκολίες στο κοινωνικό κομμάτι και έτσι ενώ από μέσα τους μπορεί να έχουν σχεδιάσει ένα πολύ καλό αστείο, να μην ξέρουν πως να το εκφράσουν ή γενικά να φοβούνται να το εξωτερικεύσουν στους άλλους, λόγω της συνεχής απόρριψης τους από τους άλλους.

Το να διδαχτούν όμως να χρησιμοποιούν το χιούμορ δημιουργικά και συγκεκριμένα το προσαρμοστικό χιούμορ, θα μπορούσε να τους γλιτώσει από πολύ δύσκολες κοινωνικές καταστάσεις. Αρχικά, αποτελεί ένα πολύ καλό τρόπο για "να σπάσει ο πάγος" σε αμήχανες κοινωνικές συναντήσεις. Ακόμα, βοηθάει να τραβάει την προσοχή των ακροατών του με τον ενδεδειγμένο τρόπο και να στρέφει άτομα ευνοϊκά απέναντι στον ομιλητή. Χρήσιμο είναι ακόμα και στην προσέλκυση του άλλου φύλου

όπως όλα αυτά αναλύθηκαν και παραπάνω. Ακόμα ένα από τα πιο σημαντικά είναι ότι με το να αναγνωρίζουν τις τεχνικές και την "ανατομία" ενός αστείου θα είναι σε θέση να αναγνωρίσουν πότε κάποιος έχει καλές ή κακές προθέσεις απέναντι τους. Θα μπορούσε ακόμα να τους εξηγήσει γιατί αυτός προτιμάει να χρησιμοποιήσει αυτόν τον δυσπροσαρμοστικό τρόπο του χιούμορ και πως να του ανταπαντήσουν, ώστε να αποφύγουν την θυματοποίηση.

Σύμφωνα με τον Λουπασάκη (2002), υπάρχει ένα είδος θεραπείας το οποίο ανήκει στην ολιστική ιατρική και αναφέρεται ως "γελωτοθεραπεία", η οποία ως σκοπό έχει να κάνει τους ανθρώπους να έρθουν σε επαφή με το γέλιο και να ωφεληθούν στο έπακρο από το χιούμορ. Έτσι μαθαίνει τους προσαρμοστικούς τρόπους του χιούμορ, ώστε να είναι πιο ανεκτικό στο στρες και στις δυσκολίες του κοινωνικού περιβάλλοντος. Ακόμα τους εξηγείται τι προσφέρουν στην υγεία οι θετικές σκέψεις και τα θετικά συναισθήματα και με ποιο τρόπο το χαμόγελο, το γέλιο και το χιούμορ επιδρούν και βελτιώνουν την ποιότητα της ζωής.

Κάποιες από τις πρακτικές οι οποίες χρησιμοποιούνται για την εκμάθηση του χιούμορ είναι η εκπαίδευση στην γλώσσα του σώματος. Αρχικά με το να αναγνωρίζουν τις εκφράσεις του προσώπου σαν γνωστικό σχήμα αρχικά ,και έπειτα από πολύ εξάσκηση και αυθόρμητα, τα άτομα με Asperger αλλά και ο οποιοσδήποτε θα μπορούν να αναγνωρίζουν πιο εύκολα την διάθεση κάποιου να αστειευτεί αλλά και το ίδιο το αστείο καλύτερα. Ακόμα μιας και μεγάλο μέρος της επικοινωνίας μας διακατέχεται από μη λεκτικά μηνύματα, η ίδια η επικοινωνία θα ωφελείται.

Ακόμα, γίνεται ειδική εκπαίδευση στην αναγνώριση των συναισθημάτων. Αυτό γιατί με το αναγνωρίζουν τα βασικά συναισθήματα, όπως τον θυμό, την λύπη, την χαρά και την έκπληξη τα άτομα αποκτούν καλύτερη ενσυναίσθηση και έτσι είναι σε θέση να αναγνωρίσουν ποιο είναι το ενδεδειγμένο αστείο σε κάθε κοινωνικό πλαίσιο και τι συναισθήματα θα εγείρει. Αυτό γιατί μέσω της βίωσης και καλύτερης κατανόησης των συναισθημάτων οι ίδιοι είναι σε θέση να καταλάβουν και να προβλέψουν και των άλλων.

Αυτές οι τεχνικές θα μπορούσαν σύμφωνα με τον Λουπασάκη (2002) να εξασκηθούν και από το ίδιο το άτομο οικειοθελώς και έτσι να καλλιεργήσει το χιούμορ. Συγκεκριμένα, υπάρχουν πάρα πολλά χιουμοριστικά υλικά τα οποία εμπεριέχουν κωμωδία. Αρχικά, ο κλασικός κινηματογράφος θα μπορούσε να διδάξει πολλά σχετικά με το χιούμορ, με ονόματα όπως Charlie Chaplin, ο χονδρός και λιγνός, ο ροζ πάνθηρας, αλλά και ο ελληνικός κινηματογράφος με ηθοποιούς όπως ο Θανάσης Βέγγος. Στον σύγχρονο κινηματογράφο ακόμα αίσθηση προκαλούν οι κωμικές σειρές, οι οποίες θα μπορούσαν να φανούν πολύ χρήσιμες στα άτομα με Asperger τα οποία δεν μπορούν να αναγνωρίσουν εύκολα τα αστεία, αφού έπειτα από κάθε πετυχημένο αστείο, ακολουθεί γέλιο από το ακροατήριο στις οθόνες. Έτσι λειτουργεί και σαν εξαρτημένη μάθηση, ή αλλιώς γνωστικο-συμπεριφοριστική θεραπεία απέναντι στο χιούμορ. Τέτοιες σειρές είναι το Two and a half men, Friends, How I met your mother και Dr Frasier.

Σχετικά επίσης με το ενήλικο χιούμορ, καθώς και την πολιτική σάτιρα, αλλά και τα στερεότυπα στην Αμερική έχουν ξεπροβάλλει κάποιες πολύ δημοφιλείς σειρές με κινούμενα σχέδια, όπως το South Park, το Family Guy και οι Simpsons. Ακόμα, υπάρχουν βιβλία και κόμικς αλλά και γελοιογραφίες οι οποίες εμπεριέχουν πολύ καλό χιουμοριστικό υλικό και είναι χρήσιμα για να γνωρίζει κάποιος τι θεωρούν αστείο οι υπόλοιποι σε ένα κοινωνικό πλαίσιο. Επίσης πλέον με την διάδοση του Internet υπάρχουν ιστοσελίδες που έχουν συλλέξει ανέκδοτα τα οποία βαθμολογούνται με πόντους από τους ίδιους τους χρήστες ανάλογα με το ποιο είναι το ποιο αστείο. Επίσης κάθε φωτογραφία έχει χιουμοριστικά σχόλια από τους ίδιους τους χρήστες τα οποία βαθμολογούνται επίσης, ανάλογα με το ποιο κοινωνικά αποδεκτό. Κατά αυτόν τον τρόπο μπορεί κάποιος που έχει δυσκολία στο να ξεχωρίσει πότε ένα αστείο είναι κοινωνικά αποδεκτό και ποτέ θα έχει την μεγαλύτερη απήχηση να πάρει κάποιες ιδέες από ιστοσελίδες όπως το 9gag.com και το 4chan.com.

Από την στιγμή που ο νούς και τα συναισθήματα επηρεάζουν το σώμα γίνεται φανερό, ότι η εκμάθηση του χιούμορ όχι μόνο θα βοηθήσει τα άτομα με Asperger να γίνουν πιο κοινωνικά

προσαρμοσμένα και έτσι να συμβιώσουν με τους άλλους πιο αρμονικά, το οποίο μάλιστα το επιζητούν και το επιδιώκουν και οι ίδιοι, αλλά θα προσφέρει και πολλά οφέλη στην σωματική τους υγεία, αφού τονώνεται το ανοσοποιητικό σύστημα, εισρέει περισσότερο οξυγόνο στο σώμα, οι αναπνοές βελτιώνονται και το άγχος και η κατάθλιψη, συναισθήματα που βιώνουν τα άτομα με Asperger σε μεγάλο βαθμό, μειώνονται κατά πολύ.

Επίλογος

Κλείνοντας, το ενδιαφέρον στην συγκεκριμένη βιβλιογραφική ανασκόπηση επικεντρώθηκε στο σύνδρομο Asperger και στα συμπτώματα που δυσκολεύουν τα άτομα με αυτό. Αυτό το οποίο τονίστηκε είναι η δυσκολία τους να προσαρμοστούν σε ένα κοινωνικό πλαίσιο ήδη από πολύ μικρή ηλικία και έγινε παρουσιάστηκαν εκτεταμένα όλες οι θεωρίες που αφορούν τις συγκεκριμένες δυσκολίες. Αυτό το οποίο δημιούργησε κάποια έκπληξη, είναι ότι δεν υπήρχαν πολλές έρευνες που να μελέτησαν τις ελλείψεις των ατόμων με Asperger όσον αφορά το χιούμορ, παρόλο που όλες παραδέχονταν ότι υπάρχουν κάποιες δυσκολίες σε αυτό το τομέα.

Αν κάτι μπόρεσε να φανεί από αυτήν την ανασκόπηση είναι ότι οι δυσκολίες αφορούν κυρίως το κοινωνικό χιούμορ και συγκεκριμένα το είδος του χιούμορ το οποίο αφορά την ασυμφωνία-ασυμβατότητα, καθώς λόγω της έλλειψης κεντρικής συνοχής δεν μπορούν εύκολα να αναγνωρίσουν το αστείο. Σχετικά τώρα με την παραγωγή του χιούμορ η θεωρία του Νου φαίνεται να έχει σημαντικό ρόλο στην εξήγηση των δυσκολιών να αναγνωρίσουν τις εκφράσεις και να μετέχουν στην χιουμοριστική συζήτηση, την κατάλληλη στιγμή και με το σωστό ύφος. Ακόμα έτσι εξηγείται και η δυσκολία τους στην αναγνώριση του σαρκασμού.

Φαίνεται λοιπόν από όλα τα παραπάνω, ότι το χιούμορ παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην ζωή ενός ανθρώπου όχι μόνο στην υγεία του, αλλά και στην κοινωνική προσαρμογή του. Δυσκολίες στη

χρήση του και την αναγνώριση του θα μπορούσε να προκαλέσει προβλήματα εκ νέου στα άτομα με Asperger ή και να εντείνει τις ήδη ενυπάρχουσες δυσκολίες τους στο κοινωνικό κομμάτι, οδηγώντας ακόμα και στην περιθωριοποίηση τους ή και στην θυματοποίηση και τον εκφοβισμό τους. Για αυτό η εκμάθηση και η χρήση τεχνικών του θα μπορούσε να βελτιώσει κάποιες πτυχές της ζωής τους και να τους γλιτώσει από πολλές άλλες δύσκολες καταστάσεις

Τέλος αποτελεί χρέος όλων μας η προώθηση της υγείας και η καλυτέρευση της ποιότητας της ζωής όλων των ατόμων με ειδικές ανάγκες, τόσο μέσω της συνεχής έρευνας για την απάντηση ερωτημάτων και την εξεύρεση λύσεων, αλλά και μέσω της πρακτική εφαρμογής τους, ώστε να διευκολυνθεί η ζωή τους. Αυτό το οποίο φάνηκε, είναι ότι οι πιο απλές λύσεις οι οποίες έλκουν και τα λιγότερα βλέμματα στην έρευνα, όπως το χιούμορ, ίσως να είναι καθοριστικής σημασίας για την επίτευξη της καλυτέρευσης της ζωής μας.

Βιβλιογραφία

- American Psychiatric Association. (2000). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (4th ed., text rev.). Washington, DC: Author.
- Asperger, H. (1944). Die “Autistischen Psychopathen” im Kindesalter *Archiv für Psychiatrie und Nervenkrankheiten*, 117 (1944), pp. 76–136
- Aston, M. (2012). Asperger syndrome in the bedroom, 27(1), 73–79.
- Attwood, T. (2006). *The complete guide to Asperger's syndrome*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Baron-Cohen, S. & Klin, A. (2006). What's so special about Asperger Syndrome? *Brain and cognition* 61 (1): 1-4
- Baron-Cohen, S., Wheelwright, S., & Jolliffe, and T. (1997). Is There a “Language of the Eyes”? Evidence from Normal Adults, and Adults with Autism or Asperger Syndrome. *Visual Cognition*, 4(3), 311–331. doi:10.1080/713756761
- Beaumont, R., & Newcombe, P. (2006). Theory of mind and central coherence in adults with high-functioning autism or Asperger syndrome. *Autism* : *The International Journal of Research and Practice*, 10(4), 365–82. doi:10.1177/1362361306064416
- Buijzen, M., & Valkenburg, P. M. (2004). Developing a Typology of Humor in Audiovisual Media. *Media Psychology*, 6(2), 147–167. doi:10.1207/s1532785xmep0602_2
- Coates, L. History of Asperger Syndrome. Ανακτήθηκε 15 Μαρτίου 2014, από ιστοσελίδα

<http://www.asperger-syndrome.me.uk/history.html>

Cole, M., & Cole, S.R. (2001). Η ανάπτυξη των παιδιών: Γνωστική και Ψυχοκοινωνική ανάπτυξη κατά τη Νηπιακή και Μέση Παιδική Ηλικία. Αθήνα: Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδάνος.

Craig, J., & Baron-Cohen, S. (1999). Creativity and imagination in autism and Asperger syndrome. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 29(4), 319–26. Retrieved from <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/10478731>

Colin, W. (2006). Hans Asperger – selbst ein “Asperger”? Aspies e.V. monthly newsletter. Retrieved July 4, 2006, from <http://www.aspies.de/asperger/aspiewelt/hans-asperger.html>

Csikszentmihalyi, M.; Abuhamdeh, S. & Nakamura, J. (2005), "Flow", in Elliot, A., *Handbook of Competence and Motivation*, New York: The Guilford Press, pp. 598–698

Darwin, C. (1872). *The expression of the emotions in man and animals*. New York/Oxford: Oxford University Press.

Ehlers, S. & Gillberg, C. (1993). The Epidemiology of Asperger’s Syndrome: A Total Population Study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 34: 1327–50.

Fadiga, L., Craighero, L., & Olivier, E. (2005). Human motor cortex excitability during the perception of others' action. *Current Opinion in Neurobiology*, 15, 213-218

Frith, U. (1972) Cognitive mechanisms in autism: Experiments with color and tone sequence production. *Journal of Autism and Childhood Schizophrenia*, 2, 160-173.

Frith, U. (1991). 'Autistic psychopathy' in childhood. *Cambridge University Press*. pp. 37-92

Frith, U., & Snowling, M. (1983). Reading for meaning and reading for sound in autistic and

dyslexic children, 329–342.

Griffin, R., Friedman, O., Ween, J., Winner, E., Happé, F., Brownell, H. Theory of mind and the right cerebral hemisphere: refining the scope of impairment. 2006 May; 11(3): 195–225. doi: 10.1080/13576500500450552

Grossman, J. B., Klin, A., Carter, A. S., & Volkmar, F. R. (2000). Verbal bias in recognition of facial emotions in children with Asperger's Syndrome. *Journal of Child Psychology, and Psychiatry*, 41, 369–379

Hamilton, A. F. D. C. (2008). Emulation and mimicry for social interaction: a theoretical approach to imitation in autism. *Quarterly Journal of Experimental Psychology* (2006), 61(1), 101–115. doi:10.1080/1747021070150879

Happé, G. E. (1993). Communicative competence and theory of mind in autism: A test of relevance theory, 48, 101–119.

Jolliffe, T., & Baron-Cohen, S. (2001). A test of central coherence theory: Can adults with high-functioning autism or Asperger syndrome integrate objects in context? *Visual Cognition*, 8(1), 67–101. doi:10.1080/13506280042000036

Kaland, N., Mortensen, E. L., & Smith, L. (2011). Social communication impairments in children and adolescents with Asperger syndrome: Slow response time and the impact of prompting. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 5(3), 1129–1137. doi:10.1016/j.rasd.2010.12.009

Klauck, S.M. (2006). Genetics of autism spectrum disorder. *European Journal of Human Genetics*. 14: 714–720. doi:10.1038/sj.ejhg.5201610

Klin, A. (2006). Autism and Asperger syndrome: an overview. *Revista Brasileira de*

Psychiatry. 28.

Kolb B. & Whishaw I.Q. (2003). *Fundamental of Human Neuropsychology*, 5th edition, New York: Freeman.

Kring, A. M., Johnson, S. L., Davison, G. C., & Neale, J. M. (2010). *Ψυχοπαθολογία*. Αθήνα: Gutenberg.

Kuiper, N. A. (2010). Reactions to Humorous Comments and Implicit Theories of Humor Styles, *6*(3), 236–266. doi:10.1037/e676422011-012

Kuiper, N.A. & Leite, C. (2010). Personality impressions associated with four distinct humor styles. *Scandinavian Journal of Psychology*, *51*,115-22.

Lewis, V., & Boucher, J. (1991). Skill, content and generative strategies in autistic children's drawings. *British Journal of Developmental Psychology*, *9*, 393-416.

Lindner, J. L., & Rosén, L. a. (2006). Decoding of emotion through facial expression, prosody and verbal content in children and adolescents with Asperger's syndrome. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, *36*(6), 769–77. doi:10.1007/s10803-006-0105-2

Λουπασάκης, Α. (2002). *Γέλιο: η καλύτερη θεραπεία*. Κέδρος: Αθήνα.

Lynch, O. H. (2002). Humorous Communication □ : Finding a Place for Humor in, 423-445.

Lyons, V., & Fitzgerald, M. (2004). Humor in autism and Asperger syndrome. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, *34*(5), 521–31. Retrieved from <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15628606>

Lyons, V. & Fitzgerald, M. (2007). Did Hans Asperger (1906-1980) have Asperger Syndrome? *Journal of autism and developmental disorders*.37:2020-2021

Μαλικιώση-Λοΐζου, Μ. (2001). Η συμβουλευτική ψυχολογία στην εκπαίδευση. Από τη θεωρία στην πράξη. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Martin, G.N. (2011). Νευροψυχολογία: Εγκέφαλος και Συμπεριφορά. Αθήνα: Ίων/ εκδόσεις Έλλην.

McGhee, P. E. & Goldstein, J. H. (1983). Handbook of Humor Research, 1. New York: Springer-Verlag

McPartland, J. (2006). Asperger's syndrome. *Adolescence Medical Clinics*. 17(3): 771- 88.

Meyer, J. C. (2000). Humor as a Double-Edged Sword□ : Four Functions of Humor in Communication, 310–331.

Meyer, M., Baumann, S., Wildgruber, D., & Alter, K. (2007). How the brain laughs Comparative evidence from behavioral , electrophysiological and neuroimaging studies in human and monkey, *182*, 245–260. doi:10.1016/j.bbr.2007.04.023

Montgomery, J. M., Stoesz, B. M., & McCrimmon, a. W. (2012). Emotional Intelligence, Theory of Mind, and Executive Functions as Predictors of Social Outcomes in Young Adults With Asperger Syndrome. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 28(1), 4–13. doi:10.1177/1088357612461525

Nydén, A., Niklasson, L., Ståhlberg, O., Anckarsäter, H., Dahlgren-Sandberg, A., Wentz, E., & Råstam, M. (2010). Adults with Asperger syndrome with and without a

cognitive profile associated with “non-verbal learning disability.” A brief report. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 4(4), 612–618. doi:10.1016/j.rasd.2009.12.004

Ξηνταροπούλου, Μ. (2012). Η χρήση του χιούμορ από τον σύμβουλο στη συμβουλευτική διαδικασία: Μια ποιοτική έρευνα

Persicke, A., Tarbox, J., Ranick, J., & St. Clair, M. (2013). Teaching children with autism to detect and respond to sarcasm. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 7(1), 193–198. doi:10.1016/j.rasd.2012.08.005

Porter, S., Bhanwer, A., Woodworth, M., & Black, P. J. (2014). Soldiers of misfortune: An examination of the Dark Triad and the experience of schadenfreude. *Personality and Individual Differences*, 67, 64–68. doi:10.1016/j.paid.2013.11.014

Rudy, J.R. (2010). Autistic Speech and Prosody. Retrieved from <http://autism.about.com/od/SymptomsofAutism/a/Autistic-Speech-And-Prosody.htm>

Ruggeri, S. T. (1988). The Experience of Humour in Asperger 's syndrome.

Samet, J. (1993). Autism and theory of mind: Some philosophical perspectives. Oxford: Oxford university press.

Semrud-Clikeman, M., Walkowiak, J., Wilkinson, A., & Butcher, B. (2010). Executive functioning in children with Asperger syndrome, ADHD-combined type, ADHD-predominately inattentive type, and controls. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 40(8), 1017–27. doi:10.1007/s10803-010-0951-9

Shamay-Tsoory, S. G., Tomer, R., Yaniv, S., & Aharon-Peretz, J. (2002). Empathy

deficits in Asperger syndrome: a cognitive profile. *Neurocase*, 8(3), 245–52.
doi:10.1093/neucas/8.3.245

Shriberg, L. D., Paul, R., McSweeney, J. L., Klin, a M., Cohen, D. J., & Volkmar, F. R. (2001). Speech and prosody characteristics of adolescents and adults with high-functioning autism and Asperger syndrome. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research* : *JSLHR* 44(5), 1097–115. Retrieved from <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/11708530>

Σκαλτσουνάκη, Ε. (2008). Ο ρόλος του χιούμορ και του γέλιου στην ψυχολογία του ανθρώπου: η θέση της θετικής ψυχολογίας. Ρέθυμνο.

Smith, R. S., & Sharp, J. (2013a). Fascination and Isolation : A Grounded Theory Exploration of Unusual Sensory Experiences in Adults with Asperger Syndrome, 891–910.
doi:10.1007/s10803-012-1633-6

Spek, A. a, Scholte, E. M., & Van Berckelaer-Onnes, I. a. (2010). Theory of mind in adults with HFA and Asperger syndrome. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 40(3), 280–9. doi:10.1007/s10803-009-0860-y

Stel, M., & Vonk, R. (2010). Mimicry in social interaction: benefits for mimickers, mimickees, and their interaction. *British Journal of Psychology (London, England* : 1953), 101(Pt 2), 311–23. doi:10.1348/000712609X465424

Volkmar, F. & Klin, A. (1999). Asperger’s Syndrome: Guidelines for Assessment and Diagnosis.

Wing, L. (1981). Asperger's Syndrome: a clinical account. *Psychological Medicine*. 11, p.115-

Wolff, S. (2004). The history of autism. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 13: 201–208.

Zeedyk, S. M., Rodriguez, G., Tipton, L. a., Baker, B. L., & Blacher, J. (2014). Bullying of youth with autism spectrum disorder, intellectual disability, or typical development: Victim and parent perspectives. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 8(9), 1173–1183. doi:10.1016/j.rasd.2014.06.001